

**AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE
TÜRK VE AVRUPA SİGORTA
SEKTÖRLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

Serap Düzgören
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir 1999

**AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE TÜRK VE AVRUPA SİGORTA
SEKTÖRLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

Serap DÜZGÖREN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İşletme Anabilim Dalı

DANIŞMAN: Prof. Dr. Doğan BAYAR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ocak, 1999

ÖZ

AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE TÜRK VE AVRUPA SİGORTA SEKTÖRLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Serap DÜZGÖREN

İşletme ve Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ocak, 1999

DANIŞMAN: Prof. Dr. Doğan BAYAR

İnsanların, yaşamları boyunca karşılaşmaları muhtemel tehlikelerin ekonomik sonuçlarını önceden karşılayabilme arzusu sigorta fikrinin doğmasına neden olmuştur.

Ülkemiz sigortacılığında 1986 yılından bu yana yaşanan değişim, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde hız kazanmıştır

Avrupa Birliğine uyum sürecinde Türk sigorta sektörünü ve Avrupa sigorta sektörünü karşılaştıran bu araştırma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; sigortacılığın tarihsel gelişimi ve sigortacılığın genel esaslarına değinilmiş, sigortacılığın makro-mikro işlevleri ile sigorta şirketlerinin organizasyonu anlatılmıştır.

İkinci bölümde Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne geçişte Türk Sigorta sektöründeki yapısal değişim, sektörün gelişimini etkileyen faktörler ve Avrupa sektöründeki yapısal değişim incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Avrupa Birliği ile Türk sigorta sektörü mevzuat ve diğer faktörler açısından karşılaştırılmış, sigortacılığın uyum sorunları değerlendirilmiştir.

Bu uygulama çalışmasında, 1995-1997 yıllarına ait istatistiki verilerden faydalanılmıştır.

ABSTRACT

The idea of insurance born when the people want to precaste the dangers mecn while their life.

The adjustment to the EC led the increase of the changes in insurance policy in Turkey since 1986.

In first section main basis of the insurance explained the organization of insurance compaines and micro-macro functions of the insurance also explained.

Secondly, the effects of EC and Customs Union in Turkish insurance sector. The other effects of development and the change in structure sectors of the European sector.

Thirdly, The low of insurance sector in EC and Turkey is compared. And the problems in the adjustment of the insurance appraised.

Staticle datums of the 1995-1997 is used.

4.4.3.Restrosesyon İşlemleri	28
------------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ İLE GÜMRÜK BİRLİĞİNE GEÇİŞTE TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ VE AVRUPA SİGORTA SEKTÖRÜNÜN İNCELENMESİ

1. TÜRKİYE’DE SİGORTA FAALİYETLERİNİN DÜZEYİ	29
2. TÜRK SİGORTACILIĞININ GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN ETKENLER.....	38
2.1.Mali Faktörler.....	38
2.2.Dini Faktörler	39
2.3.İktisadi Faktörler	42
2.4.Hukuki Faktörler.....	44
2.5.Sosyal Faktörler.....	44
2.6.Pazarlama Faktörü.....	45
2.7. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar	46
3.TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ VE YAPISAL DEĞİŞİM.....	48
4.AVRUPA SİGORTA SEKTÖRÜ	50
4.1. Avrupa Sigorta Sektörü.....	50
4.2. Avrupa Birliği Sigorta Potansiyeli	50
4.3.Avrupa Birliğinde Sigortacılık Yönergeleri İle Pazarda Ulaşılan Durum.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ SİGORTACILIĞI İLE TÜRK SİGORTACILIĞININ KARŞILAŞTIRILMASI

1.TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ.....	53
---	----

2. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRK SİGORTA MEVZUATI ARASINDAKİ TEMEL FARKLAR	54
2.1.Reasürans ve Retrosesyon Alanında Yerleşme ve Hizmet Sunma Serbestisi.....	55
2.2.Yabancı Ülkelerde Sigorta Yaptırabilme	55
2.3.Diğer Ülkelerde Hizmet Sunma	56
2.4.Kuruluş İzni.....	56
2.5.Sigorta Branşları	57
2.6.Tarifeler	57
2.7.Sorumluluk Sigortaları ve Zorunlu Sigortalar.....	57
2.8.Genel Şartlar.....	58
2.9.Teminat Blokajı.....	59
2.10.Sigorta Türleri	59
2.11.Yükümlülük Karşılama Yeterliliği.....	59
2.12.Teknik Karşılıklar, Yatırımların Sınırlandırılması	59
3. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİNDE TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	60
4.AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM GEREKSİNİMLERİ.....	65
SONUÇ VE ÖNERİLER	71
KAYNAKLAR.....	81

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: Sosyal Sigorta ve Özel Sigorta Ayırımı	13
Tablo 2: Sigorta Branşları	14
Tablo 3: 1997 Prim Üretimi	29
Tablo 4: 31.12.1996 Tarihi İtibariyle Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Direkt Prim Üretimleri	31
Tablo 5: Türk Sigorta Sektörü 1996 Yılı Hasar Tablosu	32
Tablo 6: Türk Sigorta Sektörünün Künyesi	35
Tablo 7: 1985-1997'de Türkiye'de Faaliyet Gösteren Sigorta Şirket Sayısı	49
Tablo 8: 1995 Yılı Kişi Başına Düşen Prim	60
Tablo 9: 1995 Yılı Üretimiminin GSMH'deki Payı	61

ŒEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Œekil 1:Türk Sigorta Sektörünün Organizasyon Yapısı	20
Œekil 2: Prim Üretimi \$	30
Œekil 3: Sigorta Œirketleri Prim Üretimi	34
Œekil 4: Sigorta Œirketlerinin Karlılığı	37

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
T.A.Ş.	: Türk Anonim Şirketi
TL	: Türk Lirası
T. İş	: Türkiye İş Bankası
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
SMK	: Sigorta Murakebe Kanunu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
BK	: Borçlar Kanunu
RG	: Resmi Gazete
İ.A.V.	: İktisadi Araştırma Vakfı
T.S.E.V.	: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
G.S.M.H.	: Gayri Safi Milli Hasıla
a.g.e.	: adı geçen eser

doğmasına yol açmıştır.

Sigortacılık, XV. asırda Hayat Sigortası fikrinin de doğmasına yol açmıştır. Tekne ve hamulenin sigorta edilebilmesi kaptanın, yolcuların ve tayfaların da sigortalanması fikrini getirmiş ancak vurgunculuk ithamları karşısında yasaklanmasından kaçınılamamıştır. Bir İtalyan bankeri olan Tonti, XVII. asırda hayat sigortalarına yeni bir alan açmıştır. Tonti tarafından 1653 yılında Kardinal Mazarin'e sunulan ve adına "Tontines" denilen sisteme göre belirli kişiler bir araya gelerek belirli bir süre için ortaya belirli bir miktar para koymakta, sürenin sonunda hayatta kalanlar parayı aralarında paylaşmaktaydılar.

1666 Büyük Londra yangını ... Dört gün boyunca süren ve 13.000 ev ile 100 kilisenin yanmasına yol açan bu büyük yangın halk üzerinde bu tür büyük afetlerin sonuçlarına karşı önlem alınması fikrini doğurmuştur.

1688 yılında Lloyd's'un temelleri atılmıştır. Lloyd's dünya'da benzeri olmayan, tamamen kendine mahsus bir sigorta kuruluşudur. Sigorta teminatı veren şahısların oluşturduğu bir topluluk, bir birlik ve aynı zamanda dünya gemicilik istihbaratı konusunda bir merkezdir.

Lloyd'un en belirgin özelliği Lloyd's üyelerinin bütün varlıklarıyla sorumluluk taşımaları ve hiç bir zaman sigortalı ile doğrudan temas etmemeleri, münasebetin "Broker" denilen aracı kişi veya firmalarla temin edilmesidir. Brokerler Lloyd' ile çalışabilmek için buraya kaydolmakta ve müşterinin gerek sigorta gerekse tazminat alma işlerini takip etmektedirler.

Modern sigortacılığın doğuşuna deniz, kara sigortacılığına yangın, kaza sigortacılığına tren kazaları ile ilişkili bireysel kazalar öncelik ederken, sanayinin gelişmesiyle yaşanan büyük teknik hasarlar, mühendislik sigortalarının gelişimine yol açmıştır.²

² M. Ünsal ELBEYLİ, *Sigorta Ve Sigorta Pazarlaması*, (İstanbul: Sigorta Dergisi Yayınları 2,1996). s.11

1.2. Türkiye’de Sigorta Anlayışının Doğuşu ve Gelişmesi

1878 yılında Osmanlı pazarını cazip gören Fransızlar La Fonciere Sigorta Şirketi ile faaliyete geçmişlerdir, İtalyan, Bulgar, Roman, İsviçre ve Rus şirketlerinin çalışmaya başlamasına rağmen bu tarihlerde sigorta şirketlerinin kuruluşu ve sigorta faaliyetlerini düzenleyen devlet denetimini öngören kanunların bulunmaması nedeniyle tamamen denetimsiz çalışmışlar, diledikleri gibi hareket ederek kendi merkezlerinden aldıkları talimatlarla işlerini yürütmüşlerdir. Diledikleri zaman poliçeleri iptal edebilmişlerdir. Poliçeler İngilizce ve Fransızca düzenlenmiş, anlaşmazlık durumunda Londra mahkemeleri veya ilgili şirketin merkezinin bulunduğu yerel mahkemeler gösterilmiştir. Bu durum kısa sürede sigorta ahlakının bozulmasına, haksız rekabet ve hasar ekspertiz suistimallerine yol açmıştır.

1893 yılında kurulan Osmanlı Umum Sigorta Şirketi ilk Türk sigorta şirketi olarak çalışmaya başlamıştır.

12 Temmuz 1900 yılında 43 tanesi yabancı olmak üzere 44 sigorta şirketi Osmanlı imparatorluğunun başkenti olan İstanbul’da bir toplantı çerçevesinde bir araya gelerek sabit bir yangın tarifesi belirlemişlerdir. Türkiye’de bu ilk sigorta tarifesi ile birlikte Yangın Sigorta Şirketleri Sendikası adı altında bir örgütün oluşturulması ve sürekli bir denetim kurulunun bulunması kararı alınmıştır.

1906 yılında Ticaret-i Bahriye Kanunu’nun üçüncü eki olarak neşredilen 25 maddeden oluşan bir kanunla Kara Sigortalarına dair hükümler belirlenmiştir.

1914 yılında Kanunlarda yapılan değişikliklerle yabancı şirketler kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Yabancı şirketler teminat göstermeye ve vergi vermeye zorunlu tutulmuşlardır. Sendikanın adı ise “Türkiye’de Çalışan Sigorta Şirketleri” olarak değiştirilmiştir.

Bu yenilikle yabancı şirketler Türkler ile ortaklık kurma yoluna gitmişlerdir.

1923 yılında İtalyan Riunione Adriatica di Sigurta, Cumhuriyetin ilanından önce Türk mevzuatına göre Şark Sigorta’yı kurmuştur.

1924 yılında Sigorta Şirketlerinin her türlü yazışmalarında Türkçe'yi kullanma zorunluluğu getiren kanunla poliçelerin İngilizce ve Fransızca düzenlenmesine son verilmiştir. Bugünkü Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin temelini oluşturan Sigortacılar Klubü kurulmuştur.³

1927 yılında Sigortacılığın ve Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakebesi Hakkındaki Kanun yürürlüğe girmiştir. Yerli ve Yabancı sigorta şirketlerinin denetlenmesi, döviz çıkışının önlenmesi amacını taşıyan kanunun çıkışıyla sigortacılık gelişmeye, yerli sermaye ile kurulan şirketlerin sayısı artmaya başlamıştır.⁴

1929 yılında Milli Reasürans T.A.Ş. faaliyete geçmiştir. Sigorta şirketlerinin mali yapısının güçlenmesi mükerrer sigorta gereksinimini doğurunca dışarıya giden dövizin azaltılması amacıyla işletme hakkı T.İş Bankası'na ait olmak üzere kurulan Milli Reasürans, Türkiye'de reasürans tekeli başlatmıştır. Türkiye'deki yerli yabancı bütün sigorta şirketleri topladıkları sigorta primlerinin % 50'sini Milli Reasüransa devretmeye zorunlu tutulmuşlardır. Milli Reasürans haksız rekabetin kalkmasını ve hasar ödemelerinin zamanında yapılmasını sağlayarak Türk sigortacılığının gelişmesinde olumlu rol oynamış ve halkın sigortaya olan güvenini arttırmıştır.

1938 yılında Sigortacılığın ve Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Hakkındaki Kanun günün şartları paralelinde değişikliğe uğramıştır.

1939 yılında Sigorta Şirketleri Ticaret Bakanlığına bağlanmıştır.

1959 yılında Sigorta sektörünü ciddi bir biçimde ele alan 7397 sayılı Sigorta Murakebe Kanunu yürürlüğe girmiştir.

11.06.1987 tarih ve 3379 sayılı yasa ile 7397 sayılı yasada; yasal alandaki boşlukları doldurmak, sigorta şirketlerini mali yönden geliştirmek ve sigorta aracılarının durumunu yeniden düzenlemek amacıyla önemli ve köklü değişiklikler yapılmıştır.

³ ELBEYLİ.a.g.e.s.11

⁴ Çağatay ERGENEKON, *Sigorta Sektörü*, (İstanbul:İMKB, Sektör Araştırmaları Serisi No:5, 1995). s.10

Sigorta Şirketleri Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na bağlanarak mali yapının bir parçası olarak kabul edilmişlerdir.

1 Mayıs 1990 tarihinden itibaren Kaza, Mühendislik, Hayvan Ölümü, Dolu Sigortalarında, 1 Ekim 1990 tarihinden itibaren de Yangın ve Nakliyat sigortalarında da Serbest Tarife Sistemine geçilmiştir.⁵

1995'de 539 sayılı KHK ile; sigorta primlerinin tahsili sorununa çözüm getirilmesi amacıyla, primlerin acente cari hesapları üzerinden takibi sistemi yürürlükten kaldırılarak poliçe bazında takip sistemi uygulamaya konulmuştur. 537 sayılı KHK ile; Sigorta sözleşmelerinin otomatik olarak iptaline olanak sağlayan TTK'daki değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

01.01.1995 tarihinden itibaren Sigorta Acenteleri Yönetmeliği, Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkındaki Yönetmelik ile Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.

2.SİGORTA VE RİZİKO KAVRAMLARI

Sigorta bir hasara uğrayan şanssız insanları tazmin edebilmenin yoludur. Bunu yaparken korumadan yararlanmak isteyen herkesten bir katılma payı (prim) ister. Olası bir hasar bu birikimden karşılanır.

Bu noktada, karşılaşılabilecek her rizikonun sigortalanabilir nitelikte olmayabileceğini belirtmekte yarar vardır. Sigorta ve risk kavramı aşağıda genel olarak anlatılmaktadır.

2.1.Risk Kavramı Ve Risk Türleri

Risk veya riziko, zarara uğrama olasılığı veya arzu edilmeyen bir olayın oluşma

⁵ Zihni METEZADE, *Türk Sigortacılığında Yeni Gelişmeler*, (İstanbul:İAV,1994).

olasılığı olarak belirtilebilir.⁶

Riskin gerçekleşmesi iki bakımdan muhtemel olabilir;

- Riskin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belli değildir. (Kaza, Yangın, Hırsızlık Sigortalarında.)
- Gerçekleşme zamanı belli değildir.⁷ (Hayat Sigortalarında)

Riskler iktisadi açıdan ikiye ayrılır:

2.1.1. İktisadi Sonucu Olmayan Riskler

Para ile ölçülebilir bir sonucu olmayan risklerdir. Örneğin, kişilerin şahıslarına yapılan manevi hakaretler, bu tür bir risktir. Manevi varlığı tehdit eden riskler, sigorta kapsamına alınamazlar çünkü zararı ölçmek çok güçtür.

2.1.2. İktisadi Sonucu Olan Riskler

İktisadi sonucu olan riskler, spekülative riskler ve tesadüfi riskler olarak ikiye ayrılır. Spekülative riskler, kazanma ve kaybetme olasılığının birlikte bulunduğu bir çeşidedir. Tesadüfi risklerin ise gerçekleşmesi durumunda, sadece kayıp olasılığı söz konusudur. Bu riskler muhatabına göre; kişi riski, işletme riski, para riski, kanuni sorumluluk riski gibi ayrımlara tabi tutulabilir.⁸

⁶ Necdet SAĞLAM, *Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve AB'ne Uyum*, (Eskişehir: Etam A.Ş. 1996). s.4

⁷ Adnan AVCI, *Özel Sigorta Kanunları Uygulaması ve Mevzuatı*, (İstanbul: Melissa Matbaacılık, 1997). s.11

⁸ Yaşar KARAYALÇIN, *Risk-Sigorta-Risk Yönetimi*, (Ankara: Olgaç Matbaası, 1984). s.5

2.1.3. Riskin Kaynakları

Genel olarak riskin kaynaklarını dörde ayırabiliriz;

Sosyal Riskler: İnsanların can ve mal varlıkları, başka insanlar tarafından tehlikeye sokulabilir. Sosyal riskler; toplumsal, siyasi, kişisel tehlikeler olarak ayrıma tabi tutulabilir.

Doğal Riskler: Doğal olaylar insanların hayatlarını ve mal varlıklarını tarih boyunca tehdit etmiştir. Bu risklere; deprem, kuraklık, sel, dolu gibi doğal olaylar örnek olarak gösterilebilir.

Teknolojinin Gelişiminden Kaynaklanan Riskler: Teknolojinin ilerlemesinden kaynaklanan tehlikeler, teknik ve bilimin ilerlemesi sonucu ortaya çıkarlar ve insanların can ve mal varlıklarını tehdit ederler. Elektrik kazası, uçak, otomobil, vb. araçların yol açtığı tehlikeler, bu risklere örnek olarak gösterilebilir.⁹

2.2. Sigorta Kavramı

İnsanların yaşamları boyunca karşılaşmaları muhtemel tehlikelerin ekonomik sonuçlarını önceden karşılayabilme arzusu sigorta fikrinin doğmasına neden olmuştur. Sigorta, yasalarla getirilen bir düzen değil, ekonomik ve toplumsal yaşamın gelişmesinin doğal bir neticesidir.¹⁰

Sigorta, insan ve toplum için çeşitli zararlar doğurabilecek risklere karşı önlem alma ve bu olayların ekonomik sonuçlarından kendilerini koruma ihtiyacından doğmuştur.¹¹

Sigorta , kanun ve sözleşme dahilinde tesadüfi olarak meydana gelen ve para ile ölçülebilen bir riskin, aynı derecede tehdidi altında bulunan çok sayıda benzer

⁹ SAĞLAM.a.g.e. ss. 7-8

¹⁰ AVCI. a.g.e. s.1

¹¹ ELBEYLİ. a.g.e. s.21

ünitelerin, hasar olayını, birlikte karşılamak amacıyla oluşturulan organizasyondur.¹²

Sigorta kavramında şu unsurların veya özelliklerin bulunması gereklidir:

- Rizikoya maruz kişilerin teşkil ettiği bir topluluk,
- Riziko, yani ileride bir tehlikenin ortaya çıkması ihtimali,
- Topluluğu teşkil eden kişilerin maruz buldukları rizikoların ayniyeti veya benzerliği,
- Rizikoların gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan ihtiyacın karşılanması veya bu suretle meydana gelen bir dezavantajın giderilmesi,
- Rizikonun ekonomik sonuçlarının giderilmesi yani sigorta himayesinin bir karşılığa (prim ödeme) tabi olması,
- Sigorta ettirenin bu himayeyi elde etmek için bir talep hakkına sahip bulunması.¹³

2.3. Sigorta Hukuku Kavramı

Sigorta hukuku, sigorta sözleşmesi ile ilgili kişiler arasındaki ilişkilerle, sigortacılıkla uğraşan kurumların çalışmalarını düzenleyen hukuk kurallarını bir sistem içinde inceleyen hukuk dalıdır. Özel Sigorta Hukuku ve Sosyal Sigorta Hukuku olarak ikiye ayrılır.

2.3.1. Sigorta Hukukunun Kaynakları

Sigorta Hukukunun kaynaklarını; Kanunlar, Yönetmelikler, Genel Şartlar, Mahkeme İçtihatleri ve Öğreti olarak başlıklar altında inceleyebiliriz.

¹² Kamuran PEKİNER, *Sigorta İşletmeciliği Prensipler-Hesap Bünyesi*, (İstanbul: İ.Ü. Yayınları No:1904, İşletme Fakültesi Yayın No:24, Sermet Matbaası, 1974). s.3

¹³ ELBEYLİ. a.g.e. s.22

2.3.1.1.Kanunlar

Türk Ticaret Kanunu (TK) : Sigortaya ilişkin hükümler bu kanunun 5. kitabında 4 fasıl halinde düzenlenmiştir. Birinci fasıl genel hükümlere ayrılmış olup, burada sigorta sözleşmesinin tanımı ile sigorta sözleşmesi hakkında bazı genel hükümler yer almıştır. İkinci fasılda önce mal sigortalarının genel hükümleri, daha sonrada mal sigortalarının bazı çeşitleri düzenlenmiştir. Üçüncü fasılda hayat sigortaları ve kazaya karşı sigortalar düzenlenmiştir. Dördüncü fasıl tamamen deniz sigortalarına ayrılmıştır.

Borçlar Kanunu (BK) : TK.m.1264/1 uyarınca, bu kitapta hüküm bulunmadıkça, sigorta sözleşmesi hakkında BK.hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Bu hükme göre, sigorta sözleşmesine önce sigorta hukukuna ilişkin TK.nun 5.kitabı hükümleri ve daha sonra da BK.uygulanacaktır.

Kooperatifler Kanunu : Mütüel (kooperatif) sigorta şirketlerinin kurulması bakımından 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu uygulama alanı bulacaktır.

Karayolları Trafik Kanunu : 2918 sayılı bu kanun, karayollarında seyreden motorlu taşıtların üçüncü kişilere verecekleri zararlar için zorunlu nitelikte bir sorumluluk sigortası getirmiştir.

Bu Kanun, trafikle ilgili kuralları, şartları, hak ve yükümlülükleri, bunların uygulanmasını ve denetlenmesini, ilgili kuruluşları ve bunların görev, yetki, sorumluluk, çalışma usulleri ile diğer hükümleri kapsar.¹⁴

Sigorta Murakebe Kanunu (SMK) : 21.12.1959 tarihli ve 7397 sayılı Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanun'un ismi, 11.6.1987 tarihli ve 3379 sayılı kanun ile SMK olarak değiştirilmiş ve 7397 sayılı kanun, 3379 sayılı kanun ve 26.2.1992 tarihli 3779 sayılı kanun ile değişikliklere uğratılmıştır. Son olarak 1.6.1994 tarihli ve 3991 tarihli kanunun verdiği yetkiye dayanarak 16.6.1994 tarihinde 539 sayılı KHK ile SMK'nun bazı maddelerinde değişiklikler yapılmıştır.

Bu kanunun amacı, ülke sigortacılığının geliştirilmesini, güven içinde

¹⁴ AVCI. a.g.e. s.147

yürütülmesini, sigorta sektöründe yer alan kişi ve kuruluşların mesleki kurallar içerisinde faaliyet göstermelerini, bu sektörde yaratılacak fonların ekonomik kalkınmaya katkısını sağlamak ve sigorta sözleşmelerinden doğan hak ve alacakları teminat altına almak üzere sigorta ve reasürans şirketlerinin kuruluşunu, yönetimini, çalışma esaslarını, tasfiyelerini, murakabeleri ile sigortacılıkla ilgili ihtisas komite ve kuruluşların teşkilini, eksperlik, aktüerlik, acentelik, brokerlik ve prodüktörlük faaliyetlerini ve özel sigortacılıkla ilgili diğer hususları düzenlemektir.¹⁵

Mükerrer Sigorta İnhisarı Hakkında Kanun : 26.6.1927 tarihli ve 1160 sayılı bu kanun ile, sigorta şirketleri, yaptıkları sigortaların belirli bir kısmını Milli Reasürans T.A.Ş.'ne devretmek zorunda bırakılmıştır.

2.3.1..2.Yönetmelikler

Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği: Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin kuruluş ve çalışma esaslarını düzenlemek amacıyla Hazine Müsteşarlığı tarafından çıkartılan bu yönetmelik, 26.12.1994 tarihli ve 22153 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'de sigorta ve reasürans şirketi kurulması, yabancı sigorta ve reasürans şirketlerinin Türkiye'de faaliyete başlaması ile bu şirketlerin çalışma usul ve esasları bu yönetmelik hükümlerine tabidir.¹⁶

Sigorta ve Reasürans Aracıları Hakkında Yönetmelik: Sigorta ve Reasürans aracılarının nitelik, kuruluş, çalışma ve denetimi ile sigorta primlerinin ödenme ve aracı komisyonlarının tespiti esaslarını düzenlemek amacıyla hazırlanan bu yönetmelik, 24.10.1991 tarihli ve 22031 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği: Sigorta ve Reasürans Brokerlerinin faaliyetlerine ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla Hazine Müsteşarlığı tarafından çıkartılan bu yönetmelik 26.12.1994 tarihli ve 22153 sayılı

¹⁵ AVCI. a.g.e. s.51

¹⁶ AVCI. a.g.e. s.173

RG'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sigorta Acenteleri Hakkında Yönetmelik: Sigorta acentelerinin faaliyetlerine ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi amacıyla, 14.12.1994 tarihli ve 22141 sayılı RG'de yayınlanan bu yönetmelik ile, Sigorta ve Reasürans Aracıları Hakkında Yönetmeliğin acentelerle ilgili hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu yönetmelik, acentelerin niteliklerine, kuruluşlarına, faaliyetlerine, tesis edecekleri teminatlara, tutacakları defter, belge ve kayıt düzeni ile yapamayacakları işlere ve denetimlerine ilişkin usul ve esasları kapsar.¹⁷

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin Çalışma Esas ve Uygulamaları Hakkında Yönetmelik : Bu yönetmelik 30.1.1989 tarihli ve 20065 sayılı RG.'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sigorta Eksperleri Yönetmeliği: Sigorta Eksperlerinin nitelikleri, çalışma şekilleri ve şartları ile tabi olacakları denetim esaslarını düzenleyen bu yönetmelik 11.5.1992 tarihli ve 21225 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Karayolları Trafik Garanti Fonu Yönetmeliği: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na göre, zorunlu mali sorumluluk sigortasına tabi motorlu araçların sebep olacakları zararların karşılanması amacıyla oluşturulan Karayolları Garanti Fonunun işleyişini, fondan yapılacak ödemeleri ve diğer hususları düzenleyen bu yönetmelik 10.8.1990 tarihli ve 20601 sayılı RG.'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

2.3.1.3. Genel Şartlar

Bunlar, her sigorta branşı için ayrı ayrı ve yeknesak bir surette düzenlenen ve Müsteşarlığın tasdikinden geçen sigorta sözleşmesinin ayrılmaz bir parçası olan şartlardır. Tarafların sigorta sözleşmesinden kaynaklanan hak ve borçlarını gösteren bu şartlar, yasanın emredici hükümlerine aykırı olamazlar.

¹⁷ AVCI. a.g.e. s.204

2.3.1.4. *Mahkeme İctihatları Ve Öğreti*

Tüm hukuk dallarında olduğu gibi, sigorta hukukunda da gerek mahkeme içtihatları gerekse öğreti önemli birer kaynak niteliğindedir.¹⁸

2.4. *Sosyal Sigorta Özel Sigorta Ayrımı*

Organizasyon ve menfaat grupları itibarıyla farklılık gösteren sosyal sigortalar ile özel sigortalar arasında bir ayırım yapmak zordur. Ancak dünyada sigortacılık uygulamaları sosyal sigorta ve özel sigorta olarak iki temel yapı üzerine dayanmaktadır.¹⁹

2.4.1. *Sosyal Sigorta*

Sosyal sigorta, toplumun tümünü veya bir kesimini tehdit eden rizikoları karşılamak için Devlet eliyle kurulmuş ve tekel olarak işletilen bir sigorta koludur. Başlıca rizikolar şunlardır: Ölüm, yaşlılık, genel olarak hastalık, meslek hastalığı, ve kazaları, sakatlık, işsizlik sigortası.

Türkiye’de sosyal rizikolardan sadece işsizlik rizikosu alanında sosyal güvenlik yoktur. Kıdem tazminatı, bir bakıma, dolaylı olarak ve kısmen işsizlik rizikosunu karşılamaktadır denebilir.²⁰

Türkiye’de asgari sosyal güvenlik sağlayan başlıca sosyal güvenlik kuruluşları şunlardır:

TC. Emekli Sandığı: Sivil ve asker Devlet memurlarının ölüm (dul ve yetim aylığı), yaşlılık (emekli aylığı), malüllük (adi, vazife, harp malüllüğü) rizikoları TC. Emekli Sandığı tarafından karşılanır.

¹⁸ Atilla ALTOP. *Sigorta Hukuku*. (İstanbul: İ.Ü. Hukuk Fakültesi 1995). ss.2-5

¹⁹ Ali BOZER, *Sigorta Hukuku*, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Ens. Yayın No:137, Olgaç Matbaası, 1981). s.12

²⁰ KARAYALÇIN. a.g.e. s.36

Sosyal Sigortalar Kurumu: Kamu kesimi ile özel kesimde çalışanların iş kazası ve meslek hastalığı, genel olarak hastalık (kendisi, eşi ve çocukları), analık, malüllük, yaşlılık rizikolarının iktisadi sonuçlarını, kanunda yazılı esaslar ve limitler içinde, Sosyal Sigortalar Kurumu üzerine almıştır.

Bağ-Kur (Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu): 1971 yılında 1479 sayılı kanunla kurulan Bağ-Kur bağımsız çalışanların malüllük, yaşlılık ve ölüm hallerinde sosyal güvenliği sağlar. Tarımda kendi adına ve hesabına çalışanlar da 1.1.1984 tarihinden itibaren Bağ-Kur'da sigorta mecburiyetine tabi tutulmuşlardır.²¹

2.4.2. Özel Sigorta

Özel sigorta, gerçek ve tüzel kişilerin karşılaştıkları riskleri karşılamak için kurulmuş ve isteğe bağlı sigorta sözleşmesi esasına göre çalışan sigorta çeşididir. Sosyal sigorta ile özel sigorta arasındaki ayırt edici farkları aşağıdaki tablo ile özetleyebiliriz.²²

Tablo1: *Sosyal Sigorta Özel Sigorta Ayırımı*

<i>Sosyal Sigorta</i>	<i>Özel Sigorta</i>
Genel Menfaatlar	Özel Menfaatlar
Zorunlu	İsteğe Bağlı
Sadece Belirli Gruba Açık	Herkese Açık
Kanun Esası	Sözleşme Esası
Prim Oranı Sigortalının Gelirine ve Mesleğine Göre Belirlenir	Prim Oranı Ünitinin Tehlike Derecesine Göre Belirlenir

Kaynak: Necdet SAĞLAM. Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve Avrupa Birliği'ne Uyum. (Eskişehir:Etam A.Ş., 1996). s.15

²¹ KARAYALÇIN. a.g.e. ss.37-38

²² SAĞLAM.a.g.e. s.14

2.5.Özel Sigorta İşletmelerinde Sigorta Branşları

Özel sigortayı; hayat ve hayat dışı sigorta olarak ikiye ayırabiliriz ve branşlarını Tablo 2’de özetleyebiliriz.

Tablo 2: *Sigorta Branşları*

HAYAT BRANŞLARI	HAYAT DIŞI BRANŞLAR
• Ölüm Hali Sigortası	- Yangın Sigortası
• Grup Hayat Sigortası	- Kaza Sigortası
• Maluliyet Sigortası	-Nakliyat Sigortası
• Ferdi Kaza ve Sağlık Sigortası	-Makine-Montaj Sigortası
Tarım Sigortası	
Diğer Sigortalar	

Kaynak: SAĞLAM. a.g.e. s.16

Sigorta işlemleri, sigortalanan riskin süresi bakımından iki temel yapı üzerine kurulmuştur. Bunlar kısa vadeli ve uzun vadeli sigortacılıktır. Hayat sigortası uzun vadelidir ve genelde uzun süreli riskleri kapsar. Hayat poliçelerinde sigortalıya ödenecek tazminat miktarı ve zamanı başlangıçta belirlidir. Bu tür bir sigortacılık genellikle uzun vadeli bir tasarruf olarak düşünülür. Toplanan primler çeşitli yerlerde karlı bir biçimde işletilir ve poliçe dönemi sonunda yapılan ödemeye katkıda bulunur.

Hayat dışı sigortacılık kısa vadelidir ve genelde kısa süreli riskleri kapsar. Başlangıçta bir hasarın olma olasılığı, işletme bünyesinde bulunan aktüerler tarafından, uygun teknikler ve istatistiki yöntemlerle belirlenir ve buna göre alınacak prim tutarı hesaplanır.²³

²³ SAĞLAM. a.g.e. s.16

3.SİGORTACILIK İŞLEVLERİ

Sigortacılık işlemi rizikoyu dağıtmak ve dayanışma sağlamak amacıyla gelişmiştir. Riziko, sigortalı sayısı arttıkça hem daha azalacak, hem de risk tabana yayılacaktır.²⁴

Sigortacılık işlevleri kendi içinde ikiye ayrılır; makro işlevler ve mikro işlevler.

3.1.Makro İşlevler

Sigortacılığın ekonomiye katkıları açısından değerlendirilen işlevlerine, “makro işlevler” veya “ekonomik işlevler” adı verilmektedir. Ekonomiler ancak üretim güçleri arttıkça büyür ve gelişir. Bu durumda ortaya kaynak bulma, yatırımları finanse etme sorunu çıkmaktadır. Bu noktada sigorta sektörünün oluşturduğu fonlar büyük önem kazanır. Sigorta sektörünün yarattığı fonlar anti enflasyonist ve uzun vadeli fonlardır.

Sigorta sektörünün sağlayacağı bu fonların yatırıma kanalize edilmesiyle istihdam artacak, yeni iş alanları yaratılacaktır. Ayrıca girişimcilere sağlayacağı güvence ile yurtdışına ticari atılımlar olacak, ihracatta meydana gelecek bu artışla ödemeler dengesi de olumlu yönde etkilenecektir.

Sigorta tasarrufları devredilen risk karşısında olduğu için, kişi ve kuruluşlara alternatif bir maliyet kolaylığı sağlar. Bu tasarrufun toplanma maliyeti, işletme masraflarıdır.

Sigorta Reasürans yoluyla milli gelirden oluşabilecek kaybı ortadan kaldırır. Felaket anlarında (deprem, sel, savaş vb.) hazine gelirlerinin kaybını önler. Ekonomide sağladığı emniyet ve istikrar faktörü ile aşırı kar hırsını azaltır. Ekonomide oto kontrol mekanizması kurarak mal ve hizmet üretiminde kaliteyi artırır. Böylece gereksiz harcamaları önler. Sağladığı teminatlarla fertler arasındaki huzursuzlukları ve kavgaları azaltarak, sosyal ve ekonomik istikrar sağlar.

Sigorta işletmeleri, ödedikleri vergilerle devlete önemli bir gelir kaynağı

²⁴ Cahit NOMER. *Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans*, (İstanbul: 1977). s.8

oluşturur.²⁵

Sigortacılık konusunda alınan kararlar hükümetleri yıpratmaz, tersine sağladığı istikrar ve güvenlik şemsiyesi ile hükümetlerin halk üzerindeki prestijini artırır. En önemli üstünlüğü ise, gelir yaratıcı ve maliyet arttırıcı etkisi olmadığından enflasyonist karakterde değildir.

Hayat dışı sigortalarda prim kural olarak peşin ödenmekte ve kanunlar, meydana gelebilecek hasarları karşılamak üzere bu primlerden belirli oranlarda, fon ayrılmasını öngörmektedir. Bu fonlar pek çok ülkede en önemli tasarruf kalemini oluşturmaktadır.

Sigorta sektöründe oluşan fonlar, uzun vadeli yatırımlara aktarıldığı takdirde, yeni iş yerleri kurulacak ve bu yerlerde yeni iş alanları açılacaktır.²⁶

Sigorta sektörü, sigorta işlemlerinden doğan gelirler sonucu başka bir tasarruf kaynağı olan vergilere de katkıda bulunmaktadır. Sigorta işletmeleri yıl sonu bilançolarına göre kendilerine düşen vergi miktarını öderler. Ellerindeki tahvil, hisse senedi, gayrimenkul gibi yatırım unsurlarının da gelir ve bina, emlak vergilerini öderler. Her poliçe başına, Gider Vergisi, Yangın Söndürme Vergisi, Garanti Fonu, ölüme bağlı hayat sigortalarında Veraset ve İntikal Vergisi gibi vergiler tahakkuk ettirilir.

Sigorta sektörü yaptığı işlemlerden dolayı, bir hizmet sektörü niteliği taşıdığından, gelir ve giderleri ödemeler bilançosunun görünmeyen kalemler kısmında yer alır. Gelirler kısmında alınan primler, alınan komisyonlar ve tazminatta yurtdışı reasürörlerin ve restrosesyonerlerin payı yer alırken; giderler kısmında ise devredilen primler, verilen komisyonlar ve ödenen hasar payları yer alır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde döviz ihtiyacı çok yüksektir. Özellikle dış ödemeler dengesi açığını gidermek için, ihracatlarını arttırmak zorundadırlar. Sigorta da bir çok ülkede ihracatı teşvik politikalarından biri olarak kullanılmaktadır. İhracat kredi sigortası adı verilen sigorta branşı ile ihracatın karşılaşılabileceği zararlar

²⁵ SAĞLAM. a.g.e. s.11

²⁶ Gökhan YOLAÇ. *Sigorta Sektörünün Ekonomik Gücü ve Türkiye*, (İstanbul: 1990).

teminat altına alınmaktadır. Böylece ihracatın karşılaşılabileceği riskler azaltılır. Riski paylaşılan ihracatçının da uluslararası pazarda etkin bir rol oynaması, daha cesur ticaret yapması sağlanır.

Sigorta bilincinin geniş halk kitlelerine yayılması bir eğitim ve kültür meselesidir. Kişilerin karşılaşılabilecekleri aynı tür risklere karşı birleşmeleri ve tek başına taşıyamayacakları ekonomik çöküntüleri, çoğunluğa dağıtarak önlemleri sigorta faaliyetlerinin temelini oluşturur.²⁷

Sigorta sektöründe gelişme, o ülkedeki yıllık Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içinde yıllık toplam sigorta primlerinin aldığı pay ile ölçülür ve oransal olarak Prim/GSMH şeklinde ifade edilir. Bu ölçü sigorta sektörünün ülke ekonomisi içindeki öneminin en iyi göstergesi olarak kabul edilir.²⁸

3.2. Mikro İşlevler

Sigortacılığın insanlar ve işletmelere yararlanma düzeyindeki işlevleri mikro işlevlerdir. Sigorta, istatistik metotlarıyla riziko sonuçlarının, geniş bir kitle üzerine dağılmasını ve rizikoya muhatap kişilerce ekonomik güçlüğü uğranılmadan taşınabilir hale getirilmesini temin suretiyle sigortalılara emniyet dağıtmaktadır. Böylece sigortalı tesadüfün getirebileceği felaketleri önceden düşünüp ona karşı tedbir alma alışkanlığına sahip olmaktadır. Mevcut varlıklar sigortayla emniyete alındığı gibi, sermayedar ve müteşebbislerde çekinmeden yeni yatırımlara girişebilmekte, bu da ülke ekonomisine önemli faydalar sağlamaktadır.

Sigortanın ikinci işlevi sermaye birikimidir. Özellikle uzun süreli hayat sigortalarında büyük önem kazanmaktadır. Girişimci, gerçekleştirebilecek rizikolar karşısında zararını kendi kendine amorti edebilmek için sermaye ayırmak zorunda kalsaydı, yatırımlarını da kısmak zorunda kalacaktı. Oysa sigorta rizikoyu güvence altına aldığı girişimci, prim ödemesi dışında elindeki sermayesini rahatlıkla kendi

²⁷ Şebnem DUMAN. *Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar* (İstanbul: Bilar A.Ş. 1990). s.18

²⁸ SAĞLAM. a.g.e. s.11

yatırımına yönelterek daha geniş çapta yatırıma gidebilecektir.²⁹

Sigortanın üçüncü işlevi kredi sağlamasıdır. Bu kredi hem sigortalı açısından, hem de toplum açısından işlemektedir. Sigorta garantisi olmadan malın teminat olarak kabulü mümkün değildir.

Sigorta tekniği, rizikonun bölünmesinden ve dağılmasından yanadır. Bu sebeple sigorta şirketleri bunun yollarını aramış ve kapsamı genişletmiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak sigorta şirketlerinin portföyü ülke sınırları dışına çıkmıştır. Sigorta şirketleri reasürans yoluyla rizikoyu dış ülkelere de dağıtırlar ve dışarıdan kabul ettikleri reasürans ile onların risklerini paylaşırlar. Böylece sigorta için sınırlar ortadan kalkar ve sigorta işlemleri uluslararası bir nitelik kazanır.

Sigortanın bir diğer işlevi, sigortalanan tesislerin riziko açısından iyileştirilmesi yolunda sağladığı faydadır. Sigortacılar elde ettikleri bilgi ve tecrübe sonucu hasarların azaltılması için alınması gereken tedbirler konusunda sigortalılara tavsiyelerde bulunurlar.

4. TÜRKİYE'DE SİGORTACILIĞIN GENEL YAPISI VE SİGORTA ŞİRKETLERİNİN ORGANİZASYONU

4.1. Kuruluş Ve Faaliyet İzni

7397 Sayılı Murakabe Kanunu'nun 2. maddesine göre; Türkiye'de bir sigorta veya reasürans şirketi kurulması, Yabancı ülkelerde kurulmuş bir sigorta veya reasürans şirketinin Türkiye'de faaliyette bulunması Bakanlığın iznine tabidir. Kurulacak şirketlerin;

²⁹ Serdar GÜNEŞ. "Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri". *(Eskişehir:Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997). s.48*

- Münhasıran sigortacılık veya reasürans işleri yapmak üzere anonim ortaklık şeklinde kurulmaları,
- Kurucularının taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis yahut sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya birden fazla ağır para cezasına mahkûm edilmemiş olmaları; cezası ne olursa olsun zimmet, ihtilas, rüşvet, irtikap, hırsızlık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçlarından hüküm giymiş olmamaları, iflas ve konkordato ilan etmiş olmamaları,
- Ödenmiş sermayelerinin 500 milyar liradan az olmaması,
- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve nama yazılı olması,
- Ana sözleşmelerinin bu Kanun hükümlerine uygun olması şarttır.

Sigorta şirketleri, ortak sayısı 200'den az olmamak üzere kooperatif şirketlerin tabi olduğu esaslara göre karşılıklı şirket olarak da kurulabilir.

Yabancı sigorta şirketleri Türkiye'de ancak şube açmak suretiyle faaliyet gösterebilirler.³⁰

4.2. Ruhsat Verilmesi Ve İptali

Sigorta ve Murakabe Kanunu'nun 3. maddesine göre;

Sigorta ve reasürans şirketi, faaliyetine başlamadan önce Müsteşarlıktan onay almak zorundadır. Bu ruhsat her branş için ayrı ayrı verilir. Ruhsat, ticaret siciline tescil ve Türkiye çapında basımı ve dağıtımı yapılan günlük en az iki gazetede ilan edilir.

Sigorta ve reasürans şirketlerinin;

- Aralıksız olarak bir yıldan fazla süre ile yeni sigorta ve reasürans sözleşmesi

³⁰ AVCI. a.g.e. ss.2-5

akdetmemeleri,

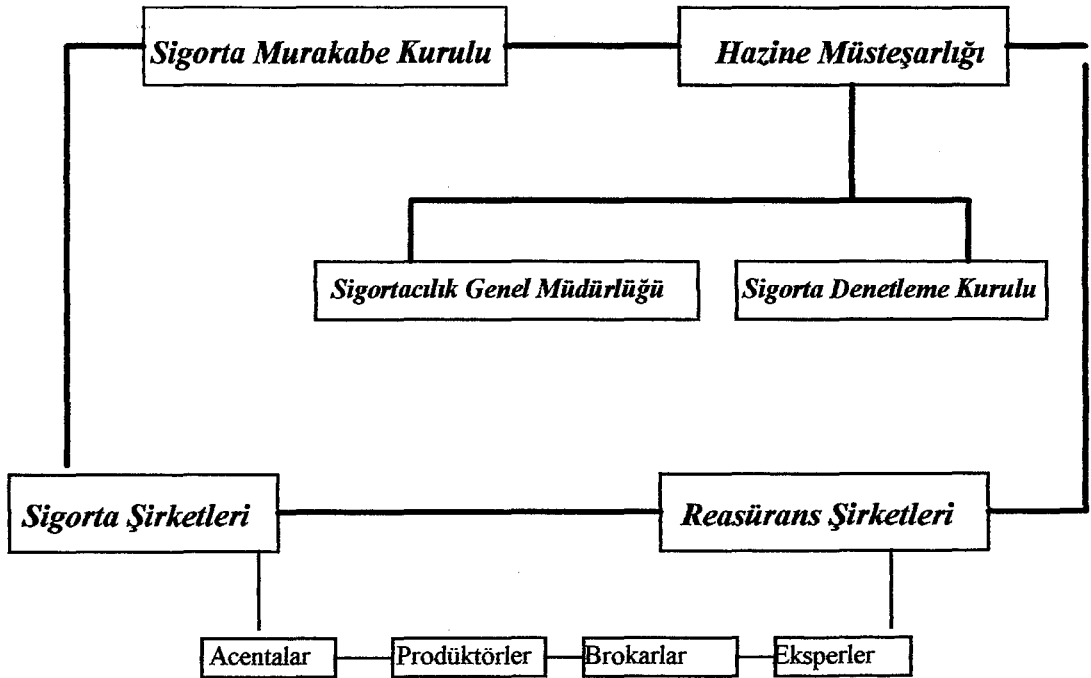
- Kuruluş ve ruhsatın verilmesine ilişkin şartların ortadan kalkması,
- Bu Kanun'un 20. maddesi uyarınca gerekli görülmesi,
- Bu Kanuna göre sözleşme yapma ve prim tahsil yetkisi verilmesi mümkün olmayan kişilerle bu yetkileri kapsayan acentelik sözleşmeleri yapmaları.

Sigortacılık mevzuatına aykırı hareketleriyle, sigorta şirketlerinin emin bir şekilde çalışmasını veya sigortalıların menfaatlerini tehlikeye düşürdüklerinin tespiti hallerinde, Müsteşarlıkça sürekli veya bir yıldan fazla olmamak üzere geçici olarak ilgili branşta veya bütün branşlarda ruhsatları iptal edilebilir.

4.3. Türk Sigortacılığının Organizasyonu

Sigorta Murakabe kurulu ve başbakanlığa bağlı hazine müsteşarlığı kontrolünde faaliyet gösteren sigorta şirketleri, reasürans şirketleri, acentalar, prodükterler, brokerlar, eksperlerden oluşan Türk sigorta sektörünün organizasyon yapısı Şekil 1'de özetlenmiştir.

Şekil 1: Türk Sigorta Sektörünün Organizasyon Yapısı

Türk Sigortacılığının teşkilat ve işleyiş yapısı aşağıdaki unsurlardan oluşur.

4.3.1. Başbakanlığa Bağlı Hazine Müsteşarlığı

Hazine müsteşarlığı, sigortacılık genel müdürlüğü ve sigorta denetleme kurulu olarak iki birimden oluşur.

- Sigortacılık Genel Müdürlüğü (İdari İşlemler Yürütülür.)

Sigorta ve reasürans şirketlerinin kuruluş ve faaliyet işlemleri poliçe, prim üretimi, hasar ödeme, yasal, mali karşılık ayırma gibi işlemleri yürütür.

- Sigorta Denetleme Kurulu (Denetim Hizmetleri Yürütülür.)

Sigorta ve reasürans şirketlerinin faaliyetlerini kontrol eder. Sermaye yapısı, risk karşılama oranı, reasürans koasürans işlemleri, hasar, tahsilat, poliçe üretimi gibi faaliyetlerin kontrolünü yapar.

4.3.2. Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

Birliğin amacı, sigortacılık mesleğinin gelişmesine, şirketler arasında dayanışmanın teminine, şirketlerin sigortacılık mesleğinin gerektirdiği düzen ve disiplin içinde ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak ve haksız rekabeti önlemek üzere gerekli kararları almak ve uygulamaktır.

Türkiye’de çalışan bütün sigorta ve reasürans şirketleri, ruhsatnamenin alınmasından itibaren üç ay içerisinde birliğe üye olmak ve bu Yönetmelik hükümlerine uymak ve Birliğin yetkili organlarının alacağı kararları uygulamak zorundadırlar.³¹

4.3.3. Reasürans Şirketleri

Sigorta şirketleri üstlendikleri risklerin tümünü kendi bünyelerinde tutamayacaklarından dolayı, bu risklerin bir bölümünü reasürans yoluyla diğer sigorta ya da reasürans şirketlerine devretmektedirler. Reasürans işlemleri maliyetleri

³¹ AVCI. a.g.e. ss.248-249

arttırmakla birlikte, riskin gerçekleşip hasarın ortaya çıkması halinde tazminat reasürörler tarafından ödeneceği için sigorta şirketlerini yıkıcı ödemelerden kurtarmaktadır.

Türkiye’de hali hazırda 4 adet reasürans şirketi faaliyet göstermektedir. 1994 yılında bu dört şirketin kabul ettikleri 6.4 trilyon TL ‘lik reasürans ve retrocedan miktarının 5.3. trilyon TL’lık bölümü Milli Reasürans T.A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir. Sigorta sektöründe Milli Reasürans’ın payı %83, Destek Reasürans’ının payı %12, Halk Reasürans’ının payı %3, İstanbul Reasürans’ının payı %1’dir.

Yüksek oranda ve rasyonellikten uzak olarak yapılan yurtdışı reasürans plasmanları yüzünden uğranılan kayıpların Türk Sigortacılık sisteminin gelişmemesinde etkisi bulunduğu anlaşılmaya üzerine Bakanlar Kurulunun 15 Eylül 1991 tarih ve 91/2276 sayılı “Sigortacılıkta Yurtiçi Saklama Payı ve Reasürans Kapasitesine Arttırma Sistemine İlişkin Karar” ile reasürans işlemlerinin 31 Ocak 2001 yılına kadar Milli Reasürans T.A.Ş.’ne yapılması mecburi hale getirilmiştir.³²

4.3.4. Sigorta Şirketleri

Sigorta şirketleri, karşılaşılabilecekleri tehlikelere karşı sigorta olmak isteyen kişi ve kuruluşlara belli bir prim karşılığında teminat veren ve kuruluşları kanunlarla belirlenmiş olan şirketlerdir.³³

Türkiye’de hali hazırda 60 adet sigorta şirketi vardır. Bunların 3 tanesi kamu, 46 tanesi özel, 11 tanesi yabancı şirketler ve şubeleri olarak faaliyet göstermektedir.

4.3.5. Sigorta Acenteleri

Sigortacılık faaliyetlerinin gerçekleşebilmesi için sigorta ve reasürans şirketlerinin dışında gerekli olan üçüncü unsur acentelerdir. 14.12.1994 tarih ve 22141 sayılı Resmi

³² ERGENEKON.a.g.e. ss.13-14

³³ ELBEYLİ. a.g.e. s.24

Gazetede yayımlanan Sigorta Acenteleri Yönetmeliğine göre, sigorta acenteleri, “her ne ad altında olursa olsun sigorta şirketine tabi bir sıfatı olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak belli bir yer veya bölge içinde, daimi bir surette Türkiye’deki sigorta şirketlerinin sigorta sözleşmelerine aracılık eden veya bunları sigorta şirketi adına yapan gerçek veya tüzel kişiler” şeklinde tanımlanırken, tali acentelerin “sigorta acentelerinin acentelik faaliyetleri ile ilgili olarak tayin ettikleri gerçek veya tüzel kişiler” olduğu ifade edilmiştir.³⁴

Sigortayı pazarlamakla sorumlu birimin acenteler olmasına rağmen, Türkiye’de sigorta prim üretiminin %50’sinden fazlası bankalar tarafından gerçekleştirilmektedir. Hemen her büyük sigorta şirketinin, birlikte çalıştığı bir banka mevcuttur. Kredi için başvuran müşterilerden aldıkları teminat karşılığında bu kişilerin bina ve tesislerini sigortalayan bankaların, pazarlama ve tanıtım yapmaksızın pastadan en büyük payı alması normal sigorta acenteleri açısından haksız rekabete yol açmaktadır. Bunun yanı sıra, büyük şirketler grubu ve holdinglerin acentelik alıp kendi müesseselerinin işlerini yapmaları da, acenteler arasında eşitsizliğe neden olarak serbest rekabeti engellemektedir.³⁵

4.3.6. Sigorta Prodüktörleri, Sigorta ve Reasürans Brokerleri, Sigorta Eksperleri

Prodüktörler:

7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu’nun 37. maddesinde sigorta Prodüktörlerinin tanımı ve işlevleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

Sigorta ettiren ve sigortacıya bağlı olmaksızın çeşitli sigorta dallarında sigorta olmak isteyenlere bilgi vererek sigorta sözleşmesinin şartlarını müzakere ve tehlikenin konusu ve özelliklerine göre sigorta teklif namesini hazırlamada yardımcı olan ve çalışmalarının karşılığı olarak komisyon alan gerçek veya tüzel kişilere Prodüktör denir. Prodüktörlerin faaliyette bulunabilmek için Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinden

³⁴AVCI. a.g.e. s.33

³⁵ ERGENEKON.a.g.e. ss.15-16

Prodüktörlük belgesi almaları zorunludur.

Broker ve prodüktörler acentelik yapamazlar. İşe başlamalarına, faaliyetlerine ve yapamayacakları işlere ilişkin usul ve esaslar ve defter, belge ve kayıt düzeni ile ilişkin diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Brokerler:

7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 37. maddesinde sigorta brokerlerinin tanımı ve işlevleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

Sigorta sözleşmelerinde sigortalıyı temsil ederek ve sigorta şirketinin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak, tehlikelerin sigorta edilmesi için, sigorta sözleşmesi yapmak isteyenlerle sigorta şirketini bir araya getiren sigorta sözleşmesinin akdinden önceki gerekli hazırlık çalışmalarını yapan ve gerektiğinde bu anlaşmaların uygulanmasında, özellikle tazminatın ödenmesinde yardımcı olan gerçek veya tüzel kişilere sigorta brokeri, bu işleri sigorta şirketleri ile reasürans şirketleri arasında yapanlara da reasürans brokeri denir.

Sigorta ve Reasürans brokerlerinin Müsteşarlıktan ruhsat almaları zorunludur.

Sigorta Aktüerleri-Eksperleri:

7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 38. maddesinde sigorta hasar eksperleri ve aktüerler konusunda aşağıdaki hükümler yer almaktadır:

İstatistik ve olasılık hesapları yoluyla sigorta rizikolarını ve primlerini hesaplayan kişilere aktüer; sigorta edilen rizikoların gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan kayıp ve hasarların miktarını, nedenlerini ve niteliklerini tespit ile mutabakatlı kıymet, ön ekspertiz ve gözetim gibi işlemleri mutad meslek halinde yapan kişilere sigorta hasar eksperisi denir.³⁶

4.4.Reasürans, Koasürans, Retrosesyon İşlemleri

Özel sigorta işletmelerinin hayat ve hayat dışı branşlara ilişkin tam riskleri tek

³⁶ AVCI. a.g.e. ss.34-50

başlarına karşılımları olanaksızdır. Hatta buna, bölgesel sigorta piyasalarının toplam gücünün bile yetmeyeceği söylenebilir. Bu noktada reasürans, koasürans, restrosesyon işlemleri ortaya çıkmaktadır. Aşağıda bu işlemler sırasıyla incelenmiştir.

4.4.1.Reasürans

Reasürans, sigorta şirketlerine gerek duydukları korunmayı sağlayan bir olgudur. Sigortacının kendisini koruma gereksinimi sadece büyük boyutta tek tek rizikolar karşısında değil, yığıldıkça çığ gibi büyüyen sayı ve boyutta tazminat talepleri, mahkeme kararları karşısında da kendisini hissettirir. Üstelik, bazen olay ile tazminatın bağlanması arasında o kadar uzun zaman geçebilir ki, azami hasar tutarını önceden kestirmek de mümkün değildir.³⁷

Reasürans, “tekrar sigorta “ anlamına gelir. Sigortacı, reasürans işletmesi ile yaptığı sözleşmeyle kendi yapmış olduğu sigorta sözleşmelerinin sonuçlarına karşı, reasürans işlemi aracılığı ile korunur.

Sigorta işletmesi üzerine aldığı riskin bir kısmını devretmeyip kendisinde tutar ve önceden belirlenen bu kısma “konservasyon” denir. Riski devreden işletmeye de “sedan” işletme adı verilir. Türkiye’de konservasyon haddi, her sigorta işletmesinin sermaye ve yedek akçelerine göre, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenir.³⁸

Sigortacının reasürans koruması satın alması için pek çok neden vardır. Bunların önemli olanları aşağıda sıralanmıştır. Sigorta şirketi:

- Sermayesini ve hissedarlarının katılım paylarını korumak için,
- Yıldan yıla dalgalanması olan neticelerini dengelemek için,
- Muhtelif branşlarda kabul kapasitesini artırarak daha fazla iş yazabilmek için,
- Yasal ve gerekli asgari yeterlilik güvencesini sağlayabilmek ve teminat

³⁷ Ergin GEDİZ. *İngiltere’de Temel Reasürans Kavramları ve Uygulamaları Hakkında Rehber Bilgiler*. (İstanbul: TSEV Yayın No:8,1995). s.1

³⁸ SAĞLAM.a.g.e. ss:25-26

verebilmek için,

- Üstlendiği rizikoları tüm dünya piyasalarına dağıtabilmek ve böylece hasarların kendisine olduğu kadar ülkenin ekonomisine de yük olmasını engellemek için, reasürans yaptırır.³⁹

Reasürans, isteğe bağlı (İhtiyari) ve zorunlu (Mecburi) anlaşmalı reasürans olarak ikiye ayrılır.

4.4.1.1. İsteğe Bağlı (İhtiyari) Reasürans

İsteğe bağlı reasürans, gerek sigortalının gerekse reasürörün her bir müstakil rizikoyu kendi şartları içinde değerlendirerek mukaveleden doğan hiçbir zorunluluk olmadan teklif ve kabul veya ret seçeneğini ifade eder. İhtiyari reasüransın en belirgin özelliği sigortacının daha sigorta teklifini kabul etmeden reasürörden kuvertür, yani o riziko için korunma satın alması gerekliliğidir. Bu zorunluluk iki sebepten doğar. Birincisi direkt sigorta ile üstlenilen yükümlülüklerin tümünün reasürans teminatı içinde olmasını garanti altına almış olmak, ikincisi ise sigortacının reasürans vasıtası ile, rizikoyu üstlenmeden, reasürörün aynı konudaki bilgi ve tecrübe yığılımından yararlanabilmesini sağlamaktır.

4.4.1.2. Zorunlu (Mecburi) Anlaşmalı Reasürans

Bu yöntemde sigorta ile reasürör aralarında bir sözleşme imzalarlar. Bu anlaşmaya göre reasürör trete kapsamına giren iş türlerinde kendisine belirlenmiş oranlarda yapılacak tüm rizikolarla ilgili devirleri otomatik olarak kabul etme yükümlülüğü altına girer. Bu zorunlu bir anlaşmadır, ve iki tarafı birden bağlar.

Zorunlu anlaşmalı reasüransın sağlanan kuvertür otomatik olarak işlediğinden, sigortalıya kabul ettiği her rizikoda belirli bir oranda reasürans korunması verilmiş olur. Bu nedenle anlaşmalı reasüransın birim maliyeti ihtiyari reasüransa oranla çok daha

³⁹ GEDİZ. a.g.e. s.1

düşüktür.⁴⁰

Zorunlu reasürans kendi içinde ikiye ayrılır; Eksedan Treteleri ve Kot-Par Treteleri.

Eksedan Treteleri (Artan Pay Reasüransı): Fazlalık tretesi de denilen bu anlaşmalarda, sedan işletme üzerine aldığı riskin belli bir kısmını (konservasyonunu aşan kısmını), reasürans işletmesine devreder. Reasürans işletmesi bu işlemde, reasürans komisyonu alır.

Kot-Par Tretesi (Nispî İştirak Reasüransı): Sedan işletme üzerine aldığı riskin, belli bir kısmını reasürans işletmesine devretmek ve reasürans işletmesi de bunu, kabul etmek zorundadır. Anlaşma maddesinde riskin ne oranında devredileceği belirtilmiştir.⁴¹

4.4.2. Koasürans

Birden fazla sigorta işletmesinin tek bir riski üzerlerine almalarına, koasürans (müşterek sigorta) denir. Koasüransta genel olarak büyük bir risk, çeşitli sigorta işletmelerince eşit koşullarla paylaşılmaktadır. Fakat reasüransın aksine, koasüransa giren bir sigorta işletmesi koasüransa dahil olan diğer sigorta işletmeleriyle ayrı ayrı muhatap olmaktadır.

Koasürans işlemleri bir işletmenin öncülüğü ile yapılır ve öncülük yapan işletmeye "jeran işletme" adı verilir. Jeran, sigorta poliçesinin düzenlenmesini sağlar ve komisyon karşılığında diğer işletmeler adına tahsilat yapar, vergi ve harçları öder, hasar anında gerekli işlemleri yapar. Bu nedenle koasürans sigortacı için oldukça karışık ve masraflı bir işlemdir.⁴²

⁴⁰ GEDİZ. a.g.e. s.10

⁴¹ İlker AKAT, *Türkiye'de Teknik ve Ekonomik Veçheleri İle Reasürans*. (İzmir: Ticaret Odası Yayın No:86 1965). s.11

⁴² SAĞLAM.a.g.e. s.29

4.4.3.Restrosesyon İşlemleri

Reasürans işletmesi kendi üzerine aldığı riskleri, başka bir reasüröre devredebilir. Yapılan bu işleme, "restrosesyon" adı verilir. Restrosesyon işlemi, reasürörler arasında gerçekleşir ve reasürörler arasındaki anlaşmalar çoğu kez kot-par biçiminde olur. Restrosesyona, "ikinci derecede reasürans" da denilmektedir.⁴³

⁴³ SAĞLAM.a.g.e. s.29

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ İLE GÜMRÜK BİRLİĞİNE GEÇİŞTE TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ VE AVRUPA SİGORTA SEKTÖRÜNÜN İNCELENMESİ

1.. TÜRKİYE'DE SİGORTA FAALİYETLERİNİN DÜZEYİ

1997 yılında Türk Sigorta sektöründe toplam 284 trilyon TL prim üretilmiştir. Bunun branşlar itibariyle dağılımı ise Tablo 3'de de gösterildiği gibi; % 47 ile kaza, % 16 ile hayat, % 8 ile nakliyat, % 15 ile yangın, % 8 ile sağlık, % 5 ile mühendislik, % 1 ile zirai sigorta branşlarından oluşmaktadır.

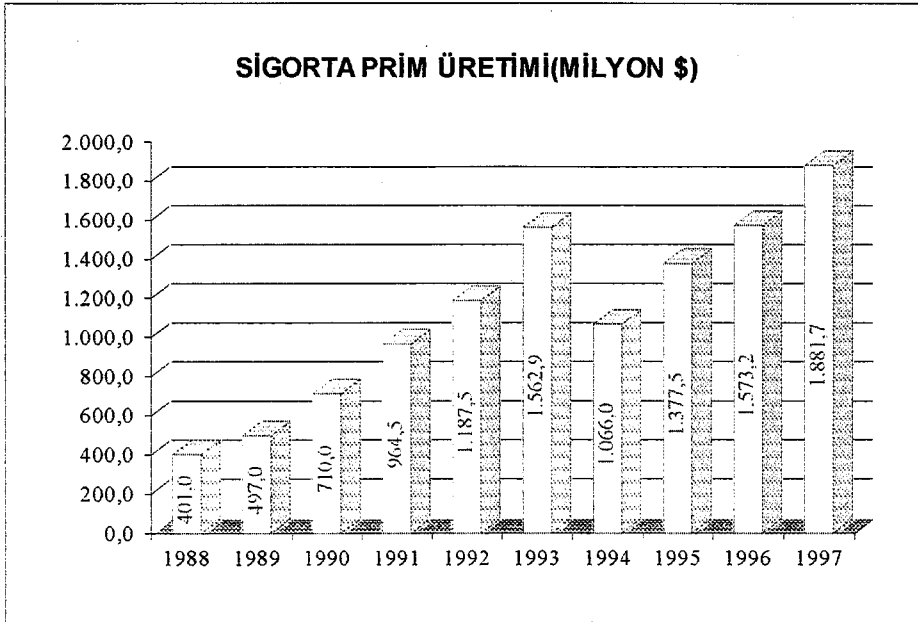
Tablo 3: 1997 Prim Üretimi

1997 YILI SİGORTA	
PRİM ÜRETİM	%
Kaza	47
Hayat	16
Nakliyat	8
Yangın	15
Sağlık	8
Müh.	5
Zirai	1

Kaynak: Toprak Sigorta 1997 Faaliyet Raporu Notları

Yıllar itibariyle sigorta prim üretimine bakıldığında 1988 yılında 401.0 milyon dolar olan yıllık üretim Şekil 2'de de görüldüğü üzere, 1997 yılında 1.881.7 milyon dolarla yaklaşık beş katı bir artış göstermiştir.

Şekil 2: Prim Üretimi \$

Kaynak: Toprak, a.g.e.

Tablo 4’de 1996 yılı sigorta ve reasürans şirketlerinin prim üretimleri görülmektedir. 1996 yılında üretilen 128 trilyon TL primin şirketler ve branşlar itibariyle dağılımı gösterilmektedir. Yine 1996 yılı reasürans şirketlerinin ürettiği 16 trilyon 629 milyar 828 milyon TL’nin dağılımı da tabloda yer almaktadır.

Tablo 5’e bakıldığında sektörde 1996 yılında ödenen toplam 62.3 trilyon TL hasarın 53.7 trilyon TL’sinin ödendiğini görüyoruz. Muallak hasar rakamı ise 16.8 trilyon olarak gerçekleşmiştir. Sektörün prim/ hasar oranı %57 dir.

Tablo 4:31/12/1996 Tarihi İtibariyle Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Direkt Prim Üretimleri Milyon TL.

SİRKET ADI	YANGIN	NAKLİYAT	KAZA	MAKİNA MONTAJ	TARIM	SAGLIK	HAYAT DIŞI TOPLAM	HAYAT	GENEL TOPLAM
AGF-GARANTI	754.779	425.545	-1.486.652	323.931	0	0	2.990.907	26.767	3.017.674
AGF-GARANTI HAYAT	0	0	0	0	0	108.523	108.523	178.075	286.598
AKSIGORTA	1.873.792	995.919	5.391.051	265.603	15.631	84	8.542.080	346.756	8.888.836
AKHAYAT	0	0	195.222	0	0	79.170	274.392	130.021	404.413
AMERICAN HOME	346.050	176.400	595.223	159.164	0	0	1.276.837	0	1.276.837
AMERICAN LIFE	0	0	0	0	0	67.671	67.671	937.863	1.005.534
ANADOLU	2.374.439	1.163.636	4.992.390	363.928	23.591	0	8.917.984	0	8.917.984
ANADOLU HAYAT	0	0	0	0	0	369.527	369.527	7.070.012	7.439.539
ANKARA	311.341	104.278	902.022	182.088	1.235	623	1.501.587	92.266	1.593.853
ASSITALIA	-189	24	-881	-39	0	0	-1.085	0	-1.085
AXA OYAK HAYAT	0	0	0	0	0	193.035	193.035	190.170	383.205
BAŞAK	1.588.083	1.137.407	3.612.860	446.556	1.429.990	549.373	8.764.269	1.860.845	10.625.114
BATI	318.619	153.036	1.033.640	81.692	0	8.522	1.595.509	22.333	1.617.842
BAYINDIR	164.952	44.405	704.349	95.208	0	0	1.008.914	0	1.008.914
BAYINDIR HAYAT	0	0	3.175	0	0	310.679	313.854	170.178	484.032
BİRLİK	99.886	9.583	219.139	7.930	0	0	336.538	57.402	393.940
COMMERCIAL UNION	898.959	479.584	1.828.461	273.892	0	0	3.480.896	0	3.480.896
COMM. UNION HAYAT	0	0	8.224	0	0	218.325	226.549	37.423	263.972
DEMİR	202.187	165.432	493.997	143.833	0	0	1.005.449	0	1.005.449
DEMİR HAYAT	0	0	0	0	0	300.237	300.237	83.354	383.591
EGE	117.283	90.055	432.410	31.468	0	0	671.216	0	671.216
EGS	53.462	20.930	105.652	11.096	0	0	191.140	0	191.140
EMEK	349.350	273.506	842.909	142.054	0	0	1.607.819	0	1.607.819
EMEK HAYAT	0	0	31.504	0	0	604.633	636.137	255.717	891.854
EMİN	17.189	35.757	181.193	2.900	0	0	237.039	0	237.039
GENERALİ	235.784	43.751	317.626	680.846	0	14.167	1.292.174	8.440	1.300.614
GÜNEŞ	1.915.512	1.147.820	4.190.075	583.931	101.306	0	7.938.644	277.309	8.215.953
GÜNEŞ HAYAT	0	0	0	0	0	503.669	503.669	1.148.008	1.651.677
GÜVEN	482.707	335.273	1.341.112	136.474	0	108.482	2.404.048	199.220	2.603.268
HALK	1.525.623	882.644	3.913.647	435.896	26.698	1.651	6.786.159	1.050.692	7.836.851
HALK YAŞAM	0	0	8.777	0	0	1.887.554	1.896.331	2.593.718	4.490.049
HÜR	78.141	33.452	660.329	3.896	0	15.629	791.447	31	791.478
İŞİK	280.632	142.859	791.274	34.676	0	2.409	1.251.850	0	1.251.850
İHLAS	188.922	53.513	1.034.361	29.389	31.911	14.264	1.352.360	0	1.352.360
İHLAS HAYAT	0	0	0	0	0	27.172	27.172	116.805	143.977
İNAN	107.197	91.434	779.158	12.179	0	0	989.968	0	989.968
İSVİ RE	908.303	692.112	2.717.313	220.367	9.608	-687	4.547.016	0	4.547.016
İSVİ RE HAYAT	0	0	0	0	0	875.404	875.404	74.837	950.241
KAPITAL	7.824	5.862	31.471	21.429	0	0	66.586	0	66.586
MAGDEBURGER	259.149	127.341	1.387.887	26.858	0	0	1.801.235	0	1.801.235
MERKEZ	123.233	90.415	676.722	121.493	630	0	1.012.493	125.545	1.138.038
NORDSTERN İMTAŞ	698.135	193.572	1.179.672	45.198	0	0	2.116.577	0	2.116.577
NORDSTERN İMTAŞ HAYAT	0	0	154	0	0	139.596	139.750	284.236	423.986
OYAK	815.336	682.092	4.292.839	201.769	1.848	-2.629	5.991.255	101.894	6.093.149
P.F.A.	0	0	0	0	0	0	0	2.236	2.236
RAY	343.310	1.036.197	2.854.166	101.181	0	13.593	4.348.447	12.828	4.361.275
RUMELİ	94.013	22.131	25.018	72.873	0	0	214.035	0	214.035
RUMELİ HAYAT	0	0	2.624	0	0	79	2.703	46.251	48.954
ŞARK	2.338.432	1.236.808	4.989.992	439.120	54.075	0	9.058.427	0	9.058.427
ŞARK HAYAT	0	0	35.222	0	0	1.190.864	1.226.086	838.560	2.064.646
ŞEKER	485.112	200.624	1.525.827	132.537	44.871	119.616	2.508.587	124.475	2.633.062
TİCARET	157.018	80.051	554.048	40.272	0	48	831.437	0	831.437
TOPRAK	77.389	36.791	213.693	29.522	0	0	357.395	0	357.395
T.GENEL	605.091	398.274	1.307.488	143.676	0	152.224	2.606.753	280.368	2.887.121
TÜRK NIPPON	119.663	2.961	203.230	9.239	0	15.588	350.681	0	350.681
UNIVERSAL	192.653	80.275	668.605	29.633	142	1.793	973.101	0	973.101
UNIVERSAL HAYAT	0	0	1.369	0	0	492.989	494.358	-51.763	546.121
TOPLAM	21.509.371	12.891.749	58.762.891	6.083.758	1.741.536	8.383.877	109.373.182	18.796.398	128.169.580
DESTEK REA.	721.843	281.624	1.489.368	144.965	3.540	66.484	2.707.824	2.793	2.710.617
HALK REA.	251.833	84.593	124.263	33.480	2.211	0	496.380	646	497.026
İSTANBUL REA.	93.048	30.384	103.999	15.128	0	0	242.559	0	242.559
MİLLİ REA.	2.154.576	1.393.225	7.957.969	891.655	194.658	576.055	13.168.138	11.488	13.179.626
TOPLAM	1.221.300	1.789.826	9.675.599	1.085.228	200.409	642.439	15.614.901	11.927	15.626.828
GENEL TOPLAM	24.730.671	14.681.575	68.438.490	7.168.986	1.941.945	9.026.416	125.988.083	18.811.525	144.800.008

Kaynak: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği 1996 Faaliyet Raporu

Tablo 5: Türk Sigorta Sektörü 1996 Hasar Tablosu

AGF Garanti	304.179	146.785	804.004	62.203	0	0
AGF Garanti Hayat	0	0	0	0	0	93.542
AK	0	0	0	0	0	0
AK Hayat	0	0	3.848	0	0	26.055
American Home	76.068	46.704	261.605	47.857	0	0
American Life	0	0	0	0	0	44.297
Anadolu	0	0	0	0	0	0
Anadolu Hayat	0	0	0	0	0	182.646
Ankara	125.265	80.968	524.076	19.053	0	0
AXA Oyak Hayat	0	0	0	0	0	168.297
Başak	500.000	585.000	2.622.000	197.000	1.481.000	290.000
Batı	100.306	32.368	631.820	23.031	0	619
Bayındır	38.071	7.864	350.913	8.725	0	0
Bayındır Hayat	0	0	0	0	0	223.698
Birlik	13.104	412	121.090	1.266	0	0
Commercial Union	335.138	139.466	1.194.020	83.428	0	0
Commercial Union Hayat	0	0	0	0	0	0
Demir	90.523	48.947	246.714	22.218	0	0
Demir Hayat	0	0	0	0	0	182.464
Ege	0	0	0	0	0	0
EGS	10.029	483	14.536	1.851	0	0
Emek	284.245	138.134	560.405	58.513	0	0
Emek Hayat	0	0	0	0	0	0
Emin	4.518	5.487	121.839	0	0	0
Genel	143.322	167.667	707.310	93.696	0	65.532
Generali	216.138	8.756	155.634	9.878	0	11.519
Güneş	455.900	317.354	2.492.873	64.792	40.599	0
Güneş Hayat	0	0	0	0	0	297.718
Güven	135.254	241.129	837.953	25.655	0	72.027
Halk	683.546	621.714	2.459.956	121.397	8.321	2.407
Halk Yaşam	0	0	0	0	0	0
Hür	15.739	2.343	378.385	935	0	2.005
Işık	0	0	0	0	0	0
İhlas	0	0	0	0	0	0
İhlas Hayat	0	0	0	0	0	4.800
İnan	29.736	18.163	530.367	3.848	0	0
İsviçre	0	0	0	0	0	0
İsviçre Hayat	0	0	0	0	0	549.649
Kapital	274	-9	3.369	2.719	0	0
Magdeburger	0	0	0	0	0	0
Merkez	0	0	0	0	0	0
Nordstern İmtaş	126.524	41.019	557.187	9.204	0	0
Nordstern İmtaş Hayat	0	0	0	0	0	72.056
Oyak	129.790	243.282	2.262.170	31.010	1.661	30.172
Ray	92.699	286.814	1.181.970	67.753	0	559
Rumeli	8.082	445	5.674	15.928	0	0
Rumeli Hayat	0	0	96	0	0	78
Şark	885.376	315.004	2.588.199	54.351	26.305	0
Şark Hayat	0	0	68	0	0	792.598
Şeker	153.239	85.181	882.818	20.207	18.260	33.339
Ticaret	56.504	17.064	443.178	8.414	0	0
Toprak	1.196	1.469	15.863	305	0	0
Türk Nippon	16.997	357	172.977	274	0	9.545
Universal	105.207	17.188	545.439	9.018	187	0
Universal Hayat	0	0	0	0	0	278.000

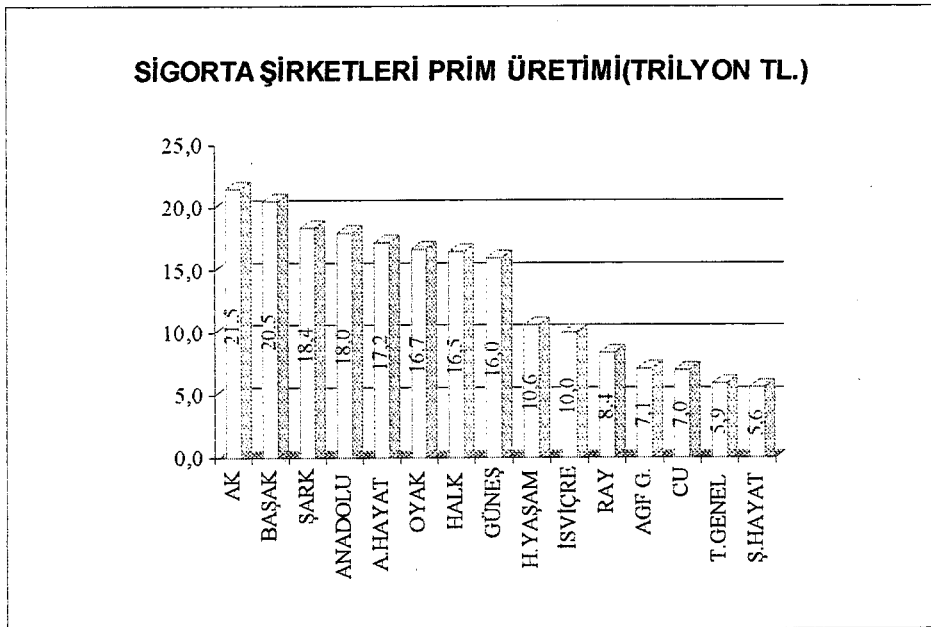
1.317.171	316.836	1.453.433	2.990.907	48
93.542	0	93.542	108.523	86
4.650.495	533.340	4.917.166	8.250.000	60
29.903	881	29.013	100.000	29
432.234	327.368	691.557	1.273.711	54
44.297	388	44.313	69.205	64
4.217.706	1.258.890	4.847.151	9.054.000	54
182.646	4.764	187.147	369.527	51
749.363	611.327	1.054.220	1.501.261	70
168.297	0	168.297	193.035	87
5.675.000	1.016.000	6.086.546	8.993.000	68
788.144	288.633	920.897	1.586.000	58
405.573	164.939	518.244	1.016.000	51
223.698	0	221.159	297.223	74
135.872	54.641	159.366	336.534	47
1.752.052	290.170	1.876.939	3.485.000	54
54.192	2.606	55.495	226.213	25
408.402	140.704	507.360	965.000	53
182.464	13.905	195.955	300.187	65
267.416	96.742	315.787	678.487	47
26.899	6.448	33.347	191.030	17
1.041.297	279.731	985.157	1.600.000	62
189.214	6.740	192.584	636.137	30
131.844	57.262	167.900	237.050	71
1.177.527	653.248	1.583.970	2.606.767	61
401.925	415.567	761.033	1.285.995	59
3.371.518	823.709	3.699.292	7.938.644	47
297.718	11.500	304.521	500.000	61
1.312.018	382.846	1.432.967	2.602.539	55
3.897.341	1.618.943	5.093.330	6.860.600	74
930.714	600	931.014	1.896.331	49
399.407	274.006	585.211	807.000	73
397.210	198.605	595.815	1.324.034	45
650.000	150.000	763.187	1.402.707	54
4.800	3.120	7.920	30.000	26
582.114	178.536	672.771	976.000	69
2.391.224	1.271.852	3.027.150	4.670.000	65
549.649	30.020	572.332	875.404	65
6.353	5.453	11.806	66.304	18
878.150	324.662	1.040.481	1.785.000	58
614.114	262.865	701.735	1.025.123	68
733.984	452.110	1.107.205	2.129.934	52
72.056	959	73.015	146.182	50
2.698.085	1.030.820	3.178.877	6.106.569	52
1.629.795	1.250.702	2.158.209	4.369.000	49
30.129	14.997	28.299	213.978	13
174	0	78	0	0
3.869.235	1.272.790	4.194.903	9.061.950	46
792.666	9.157	792.033	1.228.469	64
1.193.044	395.729	1.418.793	2.582.228	55
525.160	82.853	530.899	957.800	55
18.833	84.295	103.128	357.550	29
200.150	54.667	199.581	368.019	54
677.039	169.390	766.827	1.000.000	77
278.000	0	228.000	495.727	56

Tablo 5'in Devamı

Yapılan sektör araştırmalarına göre Şekil 3’de de görüldüğü üzere, sigorta sektöründe faaliyet gösteren 60 Őirketten ilk 15’i üretim % 70’ini gerçekleştirmektedir. 1997 yılında sektör enflasyona yenilmeyerek % 122 üretim artışı yakalamıştır.

Türk sigorta sektörü son 10 yıl içinde serbest tarife sonrası sigorta fiyatlarının düşmesine rağmen % 400 üretim artışı sağlamıştır.

Şekil 3: Sigorta Şirketleri Prim retimi

Kaynak: Milliyet a.g.e. s.11

Sektörde 1993 yılında 17 trilyon TL (1.5 milyar \$) olan direk primler 1996’da 128 trilyonu (1.5.milyar \$) bulmuştur. TL bazında artış %103 olup, \$ bazında % 14 dr. 1997 Eylülünde toplam prim 166 trilyon TL’ye (% 117 yükselişle) yükselmiştir.

Hayat sigortası bölümünde toplam prim 1994 yılında 3.8 trilyon TL ve 1995’de 8.1 trilyon TL ve 1996 yılında 18.8 trilyona ulaşmıştır (%132 yükselme hızıyla). Prim gelirlerindeki yükselme hızı 1994’te % 38, 1995’te % 27.5, 1996’da % 25 dir. 1997 Eylül itibariyle hayat sigortası branşındaki direk prim üretimi 30 trilyon TL’ye ulaşmıştır (%153 yükselişle). Kişi başı prim gelirleri 1993’te 26 \$, 1994’te 17 \$, 1995’te 22 \$, 1996’da 24 \$’dır.

1997 Yılı verileri baz alındığında Türkiye’deki sigorta sektörü ile bilgiler Tablo6’da sunulmuştur.

Tablo 6: Türk Sigorta Sektörünün Künyesi

Toplam Şirket Sayısı	64
Sigorta Şirketi	60
Reasürans Şirketi	4
Sermaye Yapılarına Göre Şirket Sayısı	
Kamu	3
Özel	46
Türkiye’de Kurulu Yabancı Şirketler	9
Yabancı Şirketlerin Şubeleri	2
Faaliyetler İtibariyle	
Sigorta Şirketleri Sayısı	
Hayat	17
Hayat/Hayat Dışı	17
Hayat Dışı	26
Acenta Sayısı	12,191
Personel Sayısı	7,453

Kaynak: Toprak Sigorta 1997 Faaliyet Raporu.

Yatırım gelirlerindeki artış % 119 olup, yatırım harcamaları Eylül 1997'de % 111'e ulaşmıştır. 1996 Eylül'de 9.2 trilyon olan kar, %134 artışla 21.6 trilyona ulaşmıştır.

1997 yılı sonu itibariyle toplam prim 284 trilyon TL'dir. Toplam 60 yerli ve yabancı şirketin yoğun bir rekabet içerisinde olduğu Türk sigortacılık sektöründe bu rekabet şirketleri yeni ürün ve hizmet çeşitliliği yerine mevcut portföyün yağmalanması gibi sektör için olumsuz bir yarışa sokmaktadır. Bunun en belirgin uygulaması ise fiyat düşürmektir.

Türk sigorta sektörü 1990 yılından itibaren, serbest tarife sonrası sigorta fiyatlarının düşmesine rağmen %400 üretim artışı sağlamıştır. Türk sigorta sektöründe 1997 yılında toplamda en yüksek üretimi 21.5 trilyon TL ile Ak sigorta gerçekleştirirken, hayat branşında 15.8 trilyon TL Anadolu Hayat, sağlık branşında 4 trilyon 944 milyar ile Halk Yaşam gerçekleştirmiştir.

Üretimi pazar payı %1'in üzerinde şirketler arasında yapılan araştırmaya göre ise en yüksek artışı %242 ile Işık sigorta sağlamıştır.

1997 yılında, son birkaç yılda olduğu gibi sağlık sigortalarında yaşanan yoğun talep, bu branşın %188 ile en çok artış gerçekleştiren branş olmasını sağlamıştır.⁴⁴

Sağlık branşını, % 137'lik bir artışla takip eden hayat branşı gelecek benim mesajı vermektedir. % 135'lik artışla Mühendislik, % 104'lük artışla yangın, % 76'lık artışla nakliyat, % 30'luk artışla kaza, % 26'lık artışla ziraat sigortası branşları takip etmektedir.⁴⁵

Sektörde fiyat rekabeti hat safhadadır. Özellikle son zamanlarda kasko poliçeleri de bu durumdan nasibini almıştır. Sigorta sektöründe en fazla hasarın kasko da olduğu göz önüne alınırsa ve sektördeki şirketlerin önemli ölçüde kasko branşından elde edilen primlerle yaşadığı düşünülürse durumun vehameti ortaya çıkacaktır.

⁴⁴ *Milliyet* (3 Şubat 1998), s.11

⁴⁵ *Hürriyet* (20 şubat 1998), s.13

Bu durumun böyle gitmesi durumunda önümüzdeki günlerde pek çok şirketin mali ve teknik karlılıklarının düşmesi, dolayısıyla şirket birleşmeleri veya satın almaları kaçınılmaz olacaktır. Nitekim 1997 yılı sonu, bunun sinyalleri alınmaya başlanmıştır. Hazine Müsteşarlığı, sermaye yetersizliği içinde olan 30 şirkete, “sermayenizi arttırın” uyarısını yapmıştır. Söz konusu şirketler teknik olarak zararda ve mali yapıları yetersizdir. Şirketler zarar etmelerine rağmen mali karlarla durumu idare etmeye çalışıp; Hasarları geç ödemek, fiyatları kırmak gibi yollarla rekabet etmeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda 1996 yılında çıkartılan kanunla 500 milyar TL’ye çıkartılan sermaye’nin 1 trilyon’a çıkartılması söz konusudur.

Sigorta şirketleri, uzun zamandan beri acente komisyon oranlarının serbest bırakılması gerektiğini savunmaktadır. 1998 yılından itibaren acente komisyonlarının serbest bırakılmasına karar verilmiştir. Böylece yüklü portföy taşıyan sigorta acentelerinin, sigorta şirketleri tarafından transfer edilmek isteneceği, bu nedenle piyasanın hareketleneceği düşünülmektedir.

Sigortacılık sektörü, son 10 yıllık dönemde sürekli olarak yükselen bir trend izlemiştir(bkz. Şekil 4).

Şekil 4 : Sigorta Şirketlerinin Karlılığı

Kaynak: Toprak a.g.e.

1994 krizindeki küçülme dışında, sektör yıllık % 10 ile 25 arasında değişen oranlarda reel bir büyüme yakalamıştır.

Sektördeki 60 sigorta şirketinin gerçekleştirdiği prim üretiminin % 50'ye yakını kasko ve trafik sigortalarından oluşmaktadır. Fakat sigorta sektörü ürünlerde çeşitlilik konusunda arayışlarını sürdürmektedir. Böylece yelpazenin genişletilmesi ve rekabette yeni boyutlar oluşturması hedeflenmektedir. Bunlardan bir tanesi "kredi sigortaları". İşletmenin müşterilerine yapmış olduğu vadeli satışlarından doğan alacaklarının, bir sigorta kuruluşu tarafından teminat altına alınarak sigortalanması işlemi olarak özetleyebileceğimiz bu sigorta çeşidi Türk Sigorta Kanunu ve yönetmeliklerinde henüz yer almadığı için uygulanamamaktadır.⁴⁸

2. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN ETMENLER

Türkiye'de sigortacılık sektörü sadece yarım yüzyıllık bir geçmişe sahiptir. Dünyada bankacılık sektörü ile sigortacılık paralel bir gelişme kaydettiği halde Türkiye'de sigorta sektörü, banka sektörüne kıyasla daha cılız kalmıştır.

Türkiye'de sigorta sektörünün gelişmesini engelleyici birçok faktör vardır. Sigortanın konusu ve kapsamı dolayısıyla toplumun her kesiminde ve yaşamın her anında karşımıza çıkması itibariyle bu faktörleri sınıflandırmamız gerekir. Bu faktörleri çok özet bir şekilde mali, dini, iktisadi, hukuki, sosyal, pazarlama sorunu ve mevzuattan kaynaklanan sorunlar olarak sınıflandırmamız mümkündür.

2.1. Mali Faktörler

Her türlü rekabetin yaşandığı sigorta sektöründe, sigorta dallarının ticari karlılıklarının daha da ötesinde "ürün maliyeti" nin ve kimi dallarda "sigortalının maliyeti" nin çok büyük önem taşıdığı belirtilmektedir.

Sigorta işletmelerinin ürettiği hizmete "sigorta teminatı" denmektedir. Üretilen hizmetin özellikleri şöyle sıralanabilir:

⁴⁸ *Capital Dergisi*. Yıl:4 Sayı:10. (Ekim 1996). s.142

- Elde edilen ürün elle tutulabilir ve gözle görülebilir bir ürün değildir.
- Ürünün depo edilmesi mümkün değildir.
- Ürünün nitelikleri her müşteriye göre değişmektedir.
- Ürünün önce satışı yapılır sonra üretimine geçilir.

Bu özelliklerden dördüncüsü, yani ürünün satışının önce yapılması maliyet sisteminden beklenen yararların diğer üretim işletmelerinden farklı olmasına sebep olmaktadır. Çünkü, sigorta işletmelerinde ürünün satış fiyatı, üretim faaliyeti tamamlanmadan ve üretim faktörlerinin oluşumundaki olasılıklara göre önceden temin edilmek zorundadır. Bu nedenle de üretimin sonunda oluşan fiili maliyetin satış fiyatını belirlemekte hiçbir etkisi yoktur. Sigorta işletmelerindeki maliyet muhasebesinin en önemli sorunu, öngörülen satış hacmine göre oluşacak üretim hacminin maliyet unsurlarını önceden tahmin etmek, fiili tutarlarını kayıtlara almak, tahmini maliyetler ile fiili maliyetleri karşılaştırarak gerekli maliyet kontrollerini yapmak ve bunların gelecek dönemlere ışık tutacak şekilde raporlanmasını sağlamaktır. Bütün bu hususları gerçekleştirecek ve elde edilen muhasebe bilgilerini değerini arttırabilecek tek yöntem, etkin bir esnek bütçe sisteminin kurulması ve uygulanmasıdır.⁴⁷

2.2.Dini Faktörler

1872’de Şeyhülislam’dan alınan olumlu bir fetva ile kurulan; The Sun, Northern ve North British Sigorta şirketleri ile Türk toplumu batılı anlamda sigortacılığa merhaba demiştir. Bir din adamının olumlu fetvasıyla başlayan sektör yaklaşık yüz yirmi iki yıllık gelişiminde pek çok merhaleden geçerek; 1997 Türkiye’sine 60’a yakın şirket, 10.000 aracı kuruluş ve üretimi 1.5 milyar doları aşan bir pazar haline gelmiştir.⁴⁸

Türk sigorta sektörü ve İslâm dini ilişkisine dört açıdan bakmak gerekir:

⁴⁷ *Sigorta Dünyası Dergisi*. Sayı:439. s.10

⁴⁸ “Sigorta Dinen Caiz Mi?” *Milliyet*. (6 Ocak 1998). s.11

- Sigorta şirketleri
- Diyanet işleri teşkilatı
- İslam aydınları
- Türk toplumu

Sigorta şirketleri açısından; sektörde bulunan 50'den fazla şirket (biri haricinde) sistem içerisinde hareket ederek; sigorta mevzuatına göre işlem yapmaktadır. Bir şirket mütüel (kooperatif) olarak üyelik sigortası adı altında bir uygulamaya henüz başlamıştır. Bu uygulamada; yardımlaşma amacıyla bir sandığa toplanan paralardan, oluşan hasarlar ödenerek sandıkta kalan miktar dönem sonunda poliçe sahiplerine geri verilecektir. Uygulamada şirket topladığı primlerden gider ve emek payı kesmekte; reasürans ve hasar primlerinden arta kalan miktar kısa, orta ve uzun vadeli yatırımlara kaydırılmakta. Bu yatırım gelirinin %20'si şirkete aktarılıp kalan kısım primler hesabına aktarılmaktadır. Uygulamanın yeni olması nedeniyle sigortalı açısından olumlu gelişmenin olup olmadığını zaman gösterecektir.

Diyanet Teşkilatı açısından; Diyanet İşleri Teşkilatı din işlerinden sorumlu olarak tüm Türkiye'ye yayılmış organizasyonu ile vatandaşın hizmetinde olan bir kuruluştur. Diyanet işlerine göre; İslâm dini günümüz sigortacılık anlayışına pek sıcak bakmamaktadır. Bu olumsuzluğun sebepleri;

- Günümüz sigortacılığının orijini Avrupa toplumu olduğundan İslâm sistemine uymaması
- Birikimlerin değerlendirilmesindeki faiz olgusu
- Sigortalının niyet farklılığı
- Yıllık ödemelerdeki belirsizlik
- Kumar şüphesinin bulunması
- Suiistimale açık olunması
- Sözleşmelerde para ve vaatlerin olması

- Ortaklığın bulunmaması

Kurumun hayat sigortalarına bakışı çok daha soğuktur.

İslam aydınları açısından; İslam aydınları sigortayı üç grupta toplamışlardır.

- **Devlet Sigortası:** SSK, Bağ kur, Emekli Sandığı vs.. Devlet tarafından tahsis edilen bu sigorta vadantaşların sosyal güvenliğini sağladığı için İslâm aydınlarınca uygun görülmektedir.
- **Karşılıklı (Kooperatif) Sigorta;** üyelik ve ortaklığa dayanan bir sigortadır ve İslâm dinine uygun olmaktadır.
- **Ücretli Sigorta;** en çok muhalefetin olduğu sigortası türüdür. Bugün sigortacılık sisteminin temelinde prim esasına göre para toplama yaptığından İslâm aydınlarınca olumlu karşılanmaktadır. Osmanlı imparatorluğundan günümüz Türkiye'sine kadar çeşitli dönemlerde sigorta-islam ilişkisi gündeme gelmiş ve İslâm aydınlarınca farklı açıklamalarda bulunulmuştur. Sigortayı caiz görenlerin dayandıkları prensip zarurettir. İslam hukukçularının bir kısmı, sigortayı çağın zarureti olarak kabul etmiş ve akdin caiz olması gerektiğini savunmuşlardır bir kısımda bu görüşe katılmayarak sigortanın İslâm hukukuna göre zaruret olmadığını savunmuşlardır.

Türk toplumu açısından; Toplumumuzun sigorta ve İslâm ilişkisine bakış açısını saptamak maksadıyla 200 kişiyle bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmadan alınan sonuçlara göre; sigorta-islam ilişkisi, pek çok bilim adamı ve kuruma göre farklı şekilde yorumlanmaktadır. İslam dininde tarafların muallakta kaldığı konular için tek bir yetkili karar organı yoktur. Türkiye'de diyanet işleri organizasyonunun toplumun yaşam tarzları üzerinde önemli bir etkisi bulunmamaktadır. Üyelik tarzı sigortacılık Türkiye'de çok yeni bir uygulama olup; sigortalıya mevcut uygulamadan farklı ne tür avantajlar sağlandığı zamanla ortaya çıkacaktır. Toplumumuzun çoğunluğu bu konuda bilgi sahibi

değildir.⁵¹

2.3.İktisadi Faktörler

20. yüzyılda dünyanın başka hiçbir ülkesinde bizdeki gibi 20 yıl boyunca yüzde yüzler civarında devam eden enflasyon örneği bulmak mümkün değildir. Sadece kısa süreli olsa bile yüksek enflasyonun ahlakın yanında siyasi yapıyı da çökerteceği görüşü, Türkiye’de olanlara bakınca, tekrar doğrulanan ilmi bir netice olarak karşımıza çıkıyor.

Enflasyon, genelde sigortacılığımızı olumlu etkilemiştir, çünkü;

- Mevcut poliçelerin yenilenmesinde değerlerin sigortalıya sormadan arttırılması otomatik olarak üretim artışını enflasyon seviyesinde sağlamıştır.
- Hasar sonucunda kaybolan değerlerin yerlerine yenilerinin konması artan fiyatlar sebebiyle zorlaştıkça, sigortalanma ihtiyacı artmış, bu da sigorta satışlarını biraz daha kolaylaştırmıştır.
- Hak edilen tazminat ödemelerinin geciktirilmesinin, şirketlerin yatırım gelirlerini arttırıcı önemli etkisi olmuştur.
- Ne kadar dikkat edilirse edilsin, eksik sigortadan kurtulunamaması, kısmi hasarlarda eksik tazminat ödenmesi suretiyle şirketlerimizi korumuştur.
- Hesabını bilen şirketler, genel giderlerini enflasyon nispetinin altında artışlarla kontrol edip, üretimlerini en az enflasyon nispetince arttırmak suretiyle, olumsuz etkilenmeyi önlemişlerdir.
- Vergisiz ve yüksek yatırım gelirleri, neticede öz kaynakları gayretsiz ve rizikosuz bir şekilde olumlu etkilemiş, şirketler güçlenme imkanı bulmuştur.
- Taşınmaz mal edinen şirketler, yeniden değerlendirme sonucunda aktif varlıklarında büyük artışlar sağlamıştır.
- Sigortalı değerlerin artması ve hasarlardaki ortalama tazminat miktarlarının

⁵¹ Hakan ÖZCAN. “ Türk Sigorta Sektöründe Dinin Etkisi”. *Sigortacı Dergisi*, Sayı:166, Yıl:13. (16-30 Kasım 1997), s.19

yükselmesi, aracı ve eksperlere gelirlerinde enflasyona ezilmeme imkanını vermiş, bu da şirket ve aracı-eksper ilişkilerindeki istikrarın korunmasını sağlamıştır.

- Personel ücretlerinin artması, şirket yönetimlerine, elemanlarını en rasyonel faydayla çalıştırmayı öğretmiştir.
- Bir ara lükse dönüşen dekorasyon, yeme-içme, seyahat gibi israftan ve gösterişten kurtulmayı sağlamıştır.

Şirketlerin enflasyondan zarar gördükleri hususları ise şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- Gelire ve kara dönük kısa vadeli yatırım imkanları orta ve uzun vadeli düşünce ve fayda taşıyan alt yapı yatırımlarını kösteklemiş bu ise, tanıtım, kaliteli hizmet, eğitim ve bilgi işleminde meselâ bankacılık sistemimizin çok gerisinde kalınması neticesini vermiştir.
- Mali gelir elde etmek için hasarların bir süre geciktirilerek ödenmesinin bir yönetim tarzı olarak benimsenmesi, sisteme ve şirketlere güveni olumsuz etkilemiştir.
- Genel ahlaki değerlerin yozlaşmasıyla, hileli hasarlar hakkında fazla tazminat alma gayret ve oyunları artmış neticede hasarları “primler toplamı” ödeyeceğinden bu faktörün etkisiyle primlerde artışlara gerek duyulmuş, artan primlerde iyi rizikoları sistemden kaçırmıştır.
- Günlük politikalar, planlı ve uzun vadeli çalışma doğrusundan uzaklaştırmıştır.

Şirketlerin bütün bunlara rağmen “para kazanıyor” görüntüsü yeni sigorta şirketlerinin kurulmasında bir ölçüde etkili olmuş, bu yanlışlığın ortaya çıkacağı zamanı

da ileriye atmıştır.⁵²

2.4.Hukuki Faktörler

İngiltere’de 1660 tarihli Londra yangınından sonra gelişen sigortacılığa karşılık; Türkiye’ye sigortacılık 1860’lı yıllarda Türkiye’ye gelen birkaç yabancı sigorta şirketinin öncülüğünde girmiş; 1870 tarihli Beyoğlu yangınından sonra sigortacılığın önemi anlaşılmaya başlanmıştır.

1906 yılında Ticareti Bahriye Kanununa ek olmak üzere yayınlanan 25 maddeden oluşan bir kanunla sigortacılığa ilk defa esaslı olarak temas edilmiş ve sigortacılıkla ilgili davaların Deniz Ticaret Kanunları hükümlerine tabi olacağı belirtilmiştir. 1990 yılında hükümetin almış olduğu ekonomik liberalleşme kararları doğrultusunda, Türkiye’de o güne kadar ki mevcut tarife sistemi bir kenara konularak tarifeler serbest bırakılmış ve üçüncü beş yıllık kalkınma planında ön görülen yeni sigorta şirketleri kurulmasına müsaade edilmeyeceği hükmü de 6. beş yıllık plana girmediğinden, sigorta şirketlerinin sermaye artırılması dışında hiçbir tahdide tabi olmadan kurulmasına izin verilmiştir.⁵³

2.5.Sosyal Faktörler

Sigorta kavramı, içerik itibariyle topluma tanıtılamamış, anlatılamamıştır. Toplumdaki sigorta bilincinin eksikliği, sigorta ihtiyacını hissettirmemiş bu ise sektörün topluma yayılmasını önlemiştir.

Toplumumuz yüzlerce yıldır doğu kültürünün etkisinde kalmıştır. Bu etkilenmeden dolayı toplumda kadercilik anlayışı yerleşmiş ve benimsenmiştir. İyiliğinde, kötülüğünde Allah’tan geleceğine inanmış bir toplum sigortacılığı

⁵² Erdoğan SERGİCİ. *Sigorta Dünyası Dergisi*. Sayı 439. (31 Mart-29 Nisan 1997), s.25

⁵³ METEZADE . a.g.e. ss:21-23

benimseyememiş reddetmiştir.⁵⁴

2.6.Pazarlama Faktörü

Finans sektöründe rekabet arttıkça, pazarlamanın önemi de artmaktadır. Pek çok sigortacı bu yönetim vasıtasının önem ve gereğini kavramış ve bünyelerine pazarlama uzmanları kazandırmaya başlamışlar veya pazarlama fonksiyonlarını geliştirmişlerdir.

Sigortacılıkta pazarlama, sigortacı ile müstakbel sigortalı arasındaki çok kritik bir hat üzerinde yer almaktadır. Bu konumu ile pazarlama mutlaka uzun vadeli hedefler doğrultusunda, karar ve politikaların içinde yer almalıdır.

Her sigortacı nasıl bir iş içinde olduğunu, ne yapmak istediğini bilmelidir. Finansal hizmet sektöründe, giderek bankacılıktan emlakçılığa, oradan sigortacılığa uzanan hizmetler grubunun tamamının bir arada ve aynı anda ve yerde sunulduğu bir döneme girilmektedir.

Müşteri profili ve piyasa tanımlamaları sürekli değişmekte, bir birine karışmaktadır. İşletmelerin pazarlama servisleri, bu değişiklikleri anlamak, değerlendirmek ve müşteri varlığını sürekli büyütmeyle görevlidirler. Eski müşteriler, yeniden elde edilme olasılığı büyük bir potansiyel teşkil ederler. Bu nedenle satıştaki geçmiş,gelecek için önemli olasılıklar taşımaktadır.

- Hiç sigorta yaptırmamış inanlar, şirketin satış trendini değiştirebilirler,
- Bakarak, görerek sigorta yaptıranlar, satış hacmini ve düzenini etkileyebilirler,
- Kaybedilen müşteriler ise, üründe veya hizmette önemli sorunlar olduğunun göstergesidirler.⁵⁵

Günümüz modern pazarlama anlayışında, tüketici ve toplum refahını göz önüne

⁵⁴ GÜNEŞ. a.g.e. s.77

⁵⁵ Malcolm HIGGS. *Sigorta İşletmelerinde Yönetim Prensipleri ve Uygulamaları*, Çeviren: Ergin Gediz. (İstanbul: TSEV Yayın No: 17,1995). ss.17-23

alan bir kar anlayışı vardır. Sigortacılıkta dağıtım kanalı olarak nitelendirebileceğimiz acentalar, genel olarak sigortacılıkta uzman olmadıkları için satış anlayışıyla hareket etmekte, potansiyel pazarında olumsuz etkilemektedir.⁵⁶

2.7. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar

Türkiye’de piyasa ekonomisine geçilmiş olması ile birlikte, 80’li yıllarda ekonomik gelişmeye bağlı olarak, 1990 yılında mecburi tarife uygulaması yürürlükten kaldırılmış ve piyasaya giriş, yeni şirket kurulması serbest bırakılmıştır. Böylelikle uzun yıllardan sonra yeni şirket kuruluşu ve sigorta şirketlerimizin, zorunlu sigortalar dışında serbestçe fiyat belirleyebilmeleri mümkün hale gelmiştir.

1991 ve 1992 yılları sektörümüz açısından, serbestinin yanlış anlaşıldığı, rekabetin tek ve ana hedef olarak benimsendiği ve sigorta tekniğine uyulmaksızın fiyat belirlendiği, dolayısıyla fiyatların aşırı derece de düşürüldüğü bir dönem olarak yaşanmıştır. Bu arada sektörde uzun yıllardan sonra birdenbire 10-12 sigorta şirketinin kurularak faaliyete geçmesi de, fiyat rekabetinin aşırı hale gelmesine neden olmuştur.

Sigorta şirketlerimiz, ülkede mevcut henüz kullanılmamış, atıl halde duran sigorta potansiyelini harekete geçirip kullanmak, ondan istifade etmek yerine, mevcut sigortalılar, mevcut işler üzerinde rekabete girişmişler ve birbirlerinin işlerini alabilmek için fiyatları devamlı aşağıya çekmişlerdir.

Sigorta branşları içinde fiyat rekabetinin en çok yaşandığı branş yangın branşıdır. 1939’da, 1983’de, ve 1992’de Erzincan çok büyük deprem hasarına, afetine maruz kalmış bir ilimizdir. Bu ilimizdeki binaların % 85’inin depreme karşı sigortasız olması, Türkiye’de sigortaya olan ilgi ve talebi açıkça ortaya koymaktadır. Erzincan depreminin olduğu 1992 yılında Türkiye genelinde toplanan deprem primi, 82 milyar liradır. Yani tüm Türkiye’de yapılan, 1992 yılı deprem sigortası primi yalnızca 82 milyardır. Sadece % 15’i sigortalı olan Erzincan ilimizdeki hasarda, deprem hasarında sigorta şirketlerimiz 74 milyar lirayı gecikmeksizin sigortalılarımıza ödemişlerdir.

⁵⁶ Muhittin KARABULUT. *Sigorta Pazarlaması ve Pazarın Geliştirilmesi*. (İstanbul: İTO Yayını 1986). s.38

Bunun asıl nedeni 1990 yılında serbest tarife uygulamasına geçilmesi ve burada sigorta şirketlerinin, deprem sigortalarında da fiyat rekabetine girmiş olmaları ve fiyatları indirmiş olmalarıdır. Deprem rizikosu olan bir ülkede birkaç yıl deprem olmamış olması, fiyatlarda indirim yapmak için gerekçe teşkil etmez. Deprem sigortaları konusunda yurt dışında reasürans teminatı bulmak, her geçen yıl biraz daha zorlaşmaktadır.

Araştırmalar İstanbul ve çevresinde her 100 yılda bir büyük bir depremin meydana geldiğini ve en son 1894 yılında büyük deprem hadisesi yaşandığı için yakın gelecekte deprem olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir.⁵⁷

Türkiye’de 1980 yılının ortalarından itibaren başlatılan serbest pazar ekonomisine geçme çalışmaları çerçevesinde Türk Sigorta Sisteminin çalışma usul ve esaslarını tespit eden mevzuatta da yeni bir takım düzenlemeler yapılması zarureti gündeme gelmiştir. 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununda, 3379 sayılı kanun ile 510 ve 539 sayılı kanun hükmünde kararnamelerle yapılan değişiklikler de bu zaruretin neticesidir.

Türk Sigorta sisteminin gelişmesini ve Türk sigorta sektörünün de Türk Ekonomisi içerisinde iyi bir konuma gelmesini teminen yapılan başlıca düzenlemeleri şöyle sıralıyabiliriz.

- Şirket kurulmasının serbest bırakılması,
- Yerli ve yabancı şirket ayrımının ortadan kaldırılması, umumi vekilliklerin tasviyesi,
- Şirket sermayesinin günün koşullarına uygun hale getirilmesi ve Türkiye’deki enflasyon olayı dikkate alınarak sermayelere seyyaniyet kazandırılması,
- Şirketlerin hayat şirketi ve hayat dışı şirketler olarak ayrılması,
- Serbest tarife sistemine geçilmesi,

⁵⁷ Barbaros YALÇIN. *Türk Sigortacılığında Yeni Gelişmeler*. (İstanbul: İAV 1994). ss.82-83

Acentalarla ilgili getirilen yeni düzenleme ve Türk Ticaret Kanunda yapılan değişiklik.⁵⁶

3.TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ VE YAPISAL DEĞİŞİM

Türk sigortacılığında 1986 yılından bu yana yaşanan değişim hız kazanmıştır. Daha önce yeni şirket kurulmasına mani olan anlayış değişmiş, 1988’li yıllarda 35 olan şirket sayısı 1997 yılında 60’a çıkmıştır.

Sigorta şirketlerinin 1986 yılında Başbakanlık Hazine Müsteşarlığına devri ile başlayan mevzuat değişikliği, Avrupa Birliği’ne entegre olma paralelinde hala devam etmektedir. Bu değişiklik sürecinde gerçekleşen önemli hususları şöyle özetleyebiliriz:

- Sermayelerin artırılması ile mali bünyelerin güçlendirilmesi hedeflenmiştir.
- Korumacılığın terk edilmesiyle Tarife Sisteminden Serbest Tarife Sistemine geçilerek “rekabet” süreci başlatılmıştır. 1990 yılında Türkiye’de görülen en önemli değişiklik, serbest tarife düzenine geçilmiş olmasıdır.⁵⁷
- Şirket aracı ilişkileri yeniden düzenlenmiştir.
- Tahsilat oranlarının yükseltilmesi ve mali karlılığın artması konusunda yasal düzenlemeler yapılmıştır.⁵⁸
- Bilgi işlem sistemlerinin günümüzde çok gelişmesi, sektörde birimler ve satış kanalları arasında on-line çalışma ve bilgi akışının optimum düzeye çıkarılması oldukça önemli faydalar sağlamaktadır. Tüm bunların yanında, sağlıklı istatistiki çalışmalar yapılmasında yarar vardır. Böylece sigorta, fiyatların belirlenmesi ve

⁵⁶ Ahmet Hamdi BAŞAR. *Türk Sigortacılığında Yeni Gelişmeler*. (İstanbul: İAV 1994). ss.103-105

⁵⁷ *Türk sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği*. Insurance In Turkey. (İstanbul:Hilal Matbaacılık A.Ş. Temmuz 1990)s.3

⁵⁸ KOCAMAN Vildan. *Türk Sigorta Sektörünün AB Karşısındaki Durumu*. İstanbul: İAV 1995). S.86

teknik hizmetlerin geliştirilmesine yardımcı olacaktır.⁵⁹

- Tahsilat probleminin aşılması için;%25 peşin, bakiye 5 eşit taksit uygulaması, başlangıçta tepki olsa da bugün büyük kolaylık sağlamaktadır. Böylece gerek acenta gerekse sigorta şirketi mali projeksiyon yapabilme imkanı elde etmiştir.⁶⁰
- Sektördeki yıllar itibariyle prim üretimindeki artış ve branşlar itibariyle dağılıma bakıldığında sağlık branşının en önde olduğu görülmektedir. Bu durum toplumun giderek kendi başının çaresine baktığını göstermektedir. Bu sosyal durum, sosyal güvenlik sistemi sorunları ile özdeşleşen bir eğilimi göstermektedir.
- Devlet 1990 yılından itibaren tarife denetiminden mali denetime yönelmiştir.
- Sigorta sektörünün 1985 yılından itibaren gösterdiği değişimi, bazı temel göstergelerle ifade etmek istersek aşağıdaki Tablo 7 ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7:1985-1997 Yılları Arası Türkiye’de Faaliyet Gösteren Sigorta Şirket Sayısı

Yıl	Türk	Yabancı	Toplam
1985	22	13	35
1988	22	13	35
1990	24	18	42
1993	38	15	53
1996	42	13	55
1997	49	11	16

Kaynak: İktisadi Araştırmalar Vakfı İstanbul-1996 Türk Sigorta Sektörünün Son On Yılı. s. 23

⁵⁹ Sağlam. a.g.e. ss:185-188

⁶⁰ *Türk Sigorta Sektörünün Son On Yılı*, İktisadi Araştırmalar Vakfı İst:1996.ss12-13

4.AVRUPA SİGORTA SEKTÖRÜ

4.1.Avrupa Sigorta Sektörü

Avrupa Birliğinin kurulmasındaki temel amacın, 25.03.1957 tarihli Roma Antlaşmasında belirtildiği üzere, farklı ulusal pazarın entegre bir Avrupa iç pazarına dönüştürülmesi olduğu bilinmektedir.

Avrupa'da yaşanan sosyal gelişmelerin Birliğe katılacak üye sayısının artmasına sebep olabileceği göz önüne alındığında; Avrupa'nın 340 milyon nüfusu ile Dünyanın en büyük ekonomisi haline geleceği sonucuna ulaşılmaktadır.⁶³

4.2.Avrupa Birliği Sigorta Potansiyeli

6 trilyon \$'lık geliri ile Avrupa Birliği, nüfusu gittikçe zenginleşen ve yaşlanan bir yapı ile 340 milyon kişiye ulaşmaktadır. 120 milyon araç ve 150 milyon konut ile sigortalanacak varlıkların süratle tabana yayılarak arttığı Birlikte 1993 yılında 350 milyar \$'lık prim üretimi elde edilmiş, böylece dünya sigorta prim üretiminin % 30'u Birlik üyesi ülkeler tarafından sağlanmıştır.⁶⁴

Böyle bir ortamda uzun zamandan beri gelişmekte olan hizmet sektörünün geleceğinin parlak olacağı tahmin edilmektedir. Sigorta piyasasının bireyleri aşağıdaki kişi ve kurumlardan oluşmaktadır.

- Kurumsal ve Bireysel Sigortalılar,
- Sigorta Aracıları
- Sigorta Şirketleri
- Reasürans Şirketleri.

Bunları kısaca özetlemek istersek;

⁶³ KOCAMAN. a.g.e. s.85

⁶⁴ *Sigortacı Dergisi*. Yıl. 13 Sayı:157, (1-15 Temmuz 1997). s.13

Sigortalılar: 350 milyar \$'lık sigorta alıcısının olduğu Topluluğun en büyük alıcı kesimini sokaktaki vatandaş teşkil etmektedir. Üretimin % 60'lık kısmı Hayat Dışı, % 40'lık kısmı ise Hayat dalına aittir. Avrupa'da yaşayan 3 milyon Türk hayat dalında önemli bir potansiyel yaratmaktadır. Enflasyon oranlarının çok düşük olması Hayat dalına olan cazibeyi arttırmaktadır.

Sigorta Araçları: Sınai işletmeler bünyesindeki araçlar, Teknik Brokerler ve Acentelerden oluşan aracı sayısı 170.000 civarındadır.

Sigorta Şirketleri: Avrupa Birliğinde 4600'e yaklaşan Sigorta Şirketi bulunmaktadır. Bunlardan % 95'i küçük ve orta boyutta olup, sadece milli pazarda çalışmaktadır. % 5'lik kısmı ise uluslararası pazarda faaliyet göstermektedir.

Reasürans Şirketleri: Reasürans şirketlerinin sayısı 30 civarındadır. Ayrıca yaklaşık 90 sigorta şirketi kendi bünyelerinde aktif reasürans kabul eden Şirket olarak faaliyet göstermektedir.

4.3. Avrupa Birliğinde Sigortacılık Yönergeleri İle Pazarda Ulaşılan Durum

Avrupa Birliği sigortacılık iç pazarının düzenlenmesiyle ilgili olarak, Nisan 1964-Aralık 1992 arasındaki 28 yılı aşkın sürede 20 adet yönerge uygulamaya konulmuştur. Bu yönergelerin üye ülkeler hukukunda meydana getirdiği eşgüdüm sayesinde 1 Temmuz 1994'ten itibaren bir sigortacı, Avrupa Birliği ülkelerinin egemenlik alanlarından oluşan bir coğrafyada yerleşme ve hizmet sunma özgürlüğü çerçevesinde sigortacı olarak yetkilidir. Bununla birlikte bu sigortacı tamamen yerleşik olduğu üye ülkenin sigortacılık denetimine tabidir.

Avrupa Birliği organlarının 1964 yılından beri gösterdiği çaba, yeknesak bir sigorta poliçesi hazırlamak, geliştirmek ve Avrupa Birliği düzeyinde pazarlamak için yeterli değildir. Zira sigorta işlemleri, sigorta sözleşmesi hukuku açısından yeknesaklaştırılamamıştır.

Sigorta kapsamındaki rizikonun, rizikonun bulunduğu ülkenin sözleşme hukukuna tabi olması hukuki çerçevelerin, dolayısıyla poliçelerin birbirinden farklı şekilde düzenlenmesi ve farklı kalması gerçeğini ortaya koymaktadır. Üstelik üye ülkeler, sigorta ürünlerinin satışını, genel çıkarlara uygun olmadığı gerekçesiyle

engelleme hakkına sahiptir. Genel çıkarların ise belirli bir tanımı bulunmamaktadır. Bu konudaki uyuşmazlıklar AB yargı sistemi içerisinde çözümlenmek durumundadır. Bu da pazarın bütünleşmesini olumsuz etkilemektedir.

Bu manzara içinde, pratikte yerli sigortacının yabancıya nazaran avantajlı olması, sigortacıyı AB iç pazarı içinde işletmesini sınır ötesinde genişletmekten alıkoymaktadır. Gelişme, AB iç pazarının bütünlüğü çerçevesinde içsel ekonomiler yaratabilmek için birleşmeler ve şirket satın almaları yönündedir. Sigortacılık böylelikle AB düzeyinde, daha geniş bir pazarı hedef alarak yeniden şekillenirken, sigorta ürünleri ulusal kalmaya devam etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AVRUPA BİRLİĞİ SİGORTACILIĞI İLE TÜRK SİGORTACILIĞININ
KARŞILAŞTIRILMASI

1. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

Türkiye ile AB arasındaki siyasal ilişkiler, 1993 yılından beri sürdürülen siyasal ve teknik müzakereler sonucunda 6 Mart 1995'te yeni bir evreye girmiş, Türkiye'nin Gümrük Birliğine girmesine ilişkin geçiş sürecinin sona erdiği ve Avrupa Parlamentosunun onayından sonra 1.1.1996 tarihinden itibaren Gümrük Birliğinin bir parçası olacağı karara bağlanmıştır.

Bu doğrultu da ortak bir sigortacılık pazarının kurulmasına karar vermek ve bu yolda yapılan çalışmaların neyi hedeflediğini açıklığa kavuşturmak önemli bir konudur. Ortak Pazar temelde şunları hedeflemelidir.

- 1-Bir üye devlette yerleşik bulunan sigorta şirketleri herhangi bir üye devlette şubeler kurabilmelidir.
- 2-Sigorta şirketleri, şube kurmak zorunda olmadan tüm sigorta ürünlerini Avrupa Birliği ülkeleri çapında pazarlayabilmelidir.
- 3-Sigorta şirketleri, fiyat, ürünün yapısı ve sunulan hizmet konularında adil ve eşit şartlarda rekabet edebilmelidir.
- 4-Aynı ulusal organlar tarafından gerçekleştirilse bile sigorta şirketleri, aynı temel denetim kurallarına tabi olmalıdırlar.
- 5-Özel veya tüzel kişi sigorta müşterisi, sigortasını Avrupa Birliği içerisinde istediği her yerden satın alabilmeli ve birlik içinde mevcut bütün sigorta ürünlerine ulaşabilmelidir.
- 6- Toplumun yanlış bilgilendirilmesini önlemek için, satış yöntemleri ve ürünlerin

yapısı üzerinde yeterli kontrol sağlanmalıdır.

7-Piyasa, sigorta teminatı satın alanlar ve onların danışma organlarının sağlıklı tercihler yapabilmeleri için yeterli şeffaflığa sahip olmalıdır.

8-Broker ve diğer sigorta aracıları, AB çapında eşit şartlarda çalışabilmelidir.

9-Bir sigorta şirketinin çalışma ruhsatının iptal edilmesi durumunda , bulunduğu yer dikkate alınmadan poliçe sahiplerine eşit muamele yapılmalıdır.

10-Piyasada yerleşik bütün sigorta şirketleri hakkında yeterli ve mukayeseli mali bilgiler mevcut olmalıdır.

11-Sözleşme hukukunun AB çapında tekdüze olmasına gerek olmamakla birlikte , kamuyu koruyacak kuralların mevcut olması ve önemli sonuçlar doğuracak farklılıkların olmaması gereklidir.

12-Farklı sigorta vergisi oranları veya vergi toplamadaki farklı idari düzenlemeler, sigorta şirketi tercihinde etken faktör olmamalıdır.

13-Sözleşmeye taraf olanların nakit hareketleri üzerinde hiçbir sınırlama olmamalıdır.

14-Vergi düzenlemeleri, üye ülke sigortacıları arasındaki rekabeti bozucu etki yapmamalıdır.

Bu hedeflere ulaşmak için pek çok düzenlemeye ihtiyaç vardır ve bunların bazıları da sigortacılığın dışında bir kısım düzenlemeleri gerektirmektedir.⁶⁵

2. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRK SİGORTA MEVZUATI ARASINDAKİ TEMEL FARKLAR

AB, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'daki entegrasyon hareketlerinin temelinde yatan üç temel antlaşmadan, 25 Mart 1957'de imzalanan Roma Antlaşması'na dayanmaktadır. Roma Antlaşması ile Avrupa'da ortak bir pazarın

⁶⁵ Selamet YAZICI, *Avrupa Topluluğunda Sigortacılık Alanında Geliştirilen Uyum Çalışmaları ve Ortak Pazar Hedefleri*, (Hazine ve Dış Ticaret Dergisi, 1993). ss70-71

kurulması, sürekli ve dengeli bir büyüme içinde daha fazla istikrar ve yaşam standardının hızla yükseltilmesi suretiyle barışın garanti altına alınması amaçlanmaktadır.

Avrupa tek pazarı uzun bir süre sonunda 1 Ocak 1993'ten itibaren hayata geçirilmiştir. Aşağıda Avrupa Birliği sigorta mevzuatı ile Türk sigorta mevzuatı arasında genel bir kıyaslama yapılacaktır.

2.1.Reasürans ve Retrosesyon Alanında Yerleşme ve Hizmet Sunma Serbestisi

25 Şubat 1965 tarihli Yönerge reasürans ve retrosesyon alanında, yerleşme ve hizmet sunma ile ilgili kısıtlamaların tamamen kaldırılması konusunu düzenlemiştir. Buna göre bir üye ülkede kurulu reasürans şirketinin ya da karma şirketlerin diğer ülkelerde reasürans veya retrosesyon işlemi yapmasında hiçbir engel yoktur.

Türkiye'de kurulu sigorta şirketleri ile yabancı ülkelerde kurulmuş şirketlerin Türkiye'deki şubelerinin reasürans işleri, 15.9.1991 tarihli ve 91/2276 sayılı Kararname ile sigortacılıkta yurt içi saklama payı ve reasürans kapasitesini artırma sistemine tabidir. Kararname gereğince sigorta şirketleri reasürans işlerinden bir kısmını 2002 yılına kadar hükümet adına işletilmek üzere Milli Reasürans T.A.Ş.'ne devretmek zorundadırlar. Devir, esas itibarıyla reasürans primlerinin Türkiye'de kalmasını amaçlamaktadır.⁶⁶

AB ülkeleri ile Türkiye'deki şirketlerin saklama payları karşılaştırıldığında Türkiye'nin bu konuda hayli gerilerde olduğu anlaşılmaktadır. Şirketlerimizin 2001 yılı sonuna kadar saklama paylarını arttırarak AB şirketleri düzeyine ulaşmaları önem arz etmektedir. Bu dönem için Kararname uygulamasının sürmesi gereklidir.

2.2.Yabancı Ülkelerde Sigorta Yaptırabilme

Mevzuatımıza göre tüketicinin sigortalarını Türkiye'de faaliyette bulunan şirketlere ve Türkiye'de yaptırması esastır. Bunun istisnaları mevcuttur. Tüketici bu

⁶⁶ TAŞDELEN. a.g.e. s.49

sigortalarını yurt dışında yaptırabilir ise de yabancı şirketler bu konuda izin almaksızın sınır ötesinden de olsa Türkiye’de faaliyet gösteremezler.

AB’de ise bir ülkede yerleşik kişilerin diğer üye ülkelerden hizmet alması, bir üye ülkede faaliyet gösteren şirketinde ilgili resmi makamlara haber vermek şartı ile diğer üye ülkelerde hizmet sunması serbesttir.

2.3.Diğer Ülkelerde Hizmet Sunma

AB’ne üye ülkelerden birinde kurulu bir sigorta şirketi, ilgili resmi kurumları haberdar etmek suretiyle ruhsatlı bulunduğu branşlarda diğer üye ülkelerde de sigortacılık hizmeti verebilmektedir. Bir üye ülkede verilen ruhsat diğer üye ülkelerde de geçerli olmakta ve buna “tek lisans” ilkesi denilmektedir.

Türkiye’de şirket kurmak suretiyle sigortacılık yapmak izne tabidir. Yabancı sigorta şirketleri de ancak izin alarak sigortacılık yapabilirler. AB üyesi ülkelerinden birinde sigortacılık ruhsatı alan şirketler, diğer üye ülkelerde acenteleri vasıtasıyla de faaliyette bulunabilirler. Türkiye’deki sigorta şirketleri veya yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye’deki şubeleri ise izin almaksızın yabancı ülkelerde acentelik tesis edebilirler. Bu hükümler, mevzuatımızın sigortacılığı himaye eden temel hükümlerindendir ve sigortacılığımızın mevcut düzeyi nedeniyle AB normlarına paralel hale getirilmelerinin uzunca bir geçiş dönemi gerektirdiği kabul edilmelidir.

2.4.Kuruluş İzni

AB üyesi ülkelerde de sigortacılık faaliyetinde bulunabilmesi izne tabidir. Bir üye ülkede faaliyet gösteren sigorta şirketleri, diğer üye ülkelerde şube veya umumi vekili vasıtasıyla sigorta sözleşmesi akdedebilir. Bunun için ayrıca izin almasına gerek bulunmamaktadır. Yabancı ülkelerde kurulu bir sigorta şirketinin Türkiye’de şube açması izne tabidir. Umumi vekil vasıtasıyla faaliyet yasaklanmıştır.

AB üyeleri, kendi pazar ihtiyaçlarını gerekçe göstererek sigortacılık izni vermekten kaçınamazlar, bir başvuruyu reddettikleri takdirde bunu gerekçeli olarak başvuru sahibine bildirmek zorundadırlar. Yetkili makamlar başvuru tarihinden itibaren 6 ay içinde izin vermezlerse başvuru sahibine dava açma hakkı doğar. Türkiye’de ise

sigortacılık yapmak için izin başvuruları her gerekçe ile reddedilebilir. Ancak, izin başvurusunun iki ay içinde kabul veya reddedilmemesi halinde başvuru sahibinin dava açma hakkı vardır.

2.5.Sigorta Branşları

AB'nde sigorta branşları, bu branşların oluşturduğu branş grupları ve her bir branşın kapsadığı sigortalar 24 Temmuz 973 tarihli yönergede belirlenmiştir. Buna göre hayat dışı direkt sigortacılık faaliyetleri 18 branş ve 7 grup halinde toplanmıştır. Türkiye'de hayat dışı dallarda 8 branş vardır.

Sigorta branşları bakımından Türkiye ile AB arasında önemli uyumsuzluklar bulunmaktadır. Ancak mevzuatımıza göre sigorta branşlarının Bakanlar Kurulunca belirlenebilmesi, bu konuda hızlı düzenleme yapabilme şansını vermektedir. Paralel düzenleme yapılmamasının nedenlerini, Türkiye'de bazı tür sigortaların gelişmemiş olmasında, genel şartların bulunmamasında, sigorta şirketlerinin kar ve zarar cetvellerinin ve buna ilişkin istatistiklerin branş bazında yapıla gelmesinde aramak gerekir.

2.6.Tarifeler

AB kuralları, üye ülkelerin tarifeleri ile tarifelerin düzenlenmesine ilişkin hesap yöntemleri hakkında ulusal mevzuatın 1 Temmuz 1994'ten itibaren kaldırılmasını amirdir. Türkiye'de tarife sistemi 1990'dan itibaren büyük ölçüde kaldırılmışsa da zorunlu sigortalarda, deprem sigortalarında devam etmektedir. Kamunun her tür sigorta da tekrar tarife sistemine dönebileceğine ilişkin kurallar devam etmektedir.

2.7.Sorumluluk Sigortaları ve Zorunlu Sigortalar

Sorumluluk sigortaları ile zorunlu sigortalar AB'de gelişmiş ve yaygın bir durumdadır. Üye ülkeler, karayolları motorlu araçlar mali sorumluluk sigortası dışında kalan alanlarda kendi zorunlu sigortalarını tespitinde serbest bırakılmıştır.

Trafik sigortası bakımından işletenin sigorta yaptırmadığı veya bilinmediği durumlarda meydana gelen ölüm veya yaralanmaların gerektirdiği teminat, AB

lkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de düzenlenmiştir. Karayolları Trafik Garanti Fonu, Hazine bünyesinde bu işlevi yürütmektedir.⁶⁷

Ancak Türkiye’de önemli sayıda araç, sigorta ettirilmeksizin trafikte dolaşmaktadır. Enflasyon nedeni ile prim ve teminatlar sık sık arttırıldığı halde zeynameler yaptırılmadığından pek çok aracın teminatı ise birbirine göre farklılık arz etmektedir. Araçların sigorta yaptırıp yaptırmadığını otomatik olarak kontrol eden bir sistemimiz yoktur. İnsanlarımızın alım gücünün sınırlı olması; kaza yapmayı koruyan ve kötü kullanımı cezalandıran bir prim sisteminin henüz oluşturulmayışı gibi nedenlerle sigorta teminatı yeterince yükseltilememektedir. Bu konuda yeterli ve düzenli istatistiklerin yıllar içinde oluşturulmayışı da bu engellerden biridir.

Uluslararası turizmin geliştiği de dikkate alınarak, Türkiye’nin, AB’ne girmese dahi trafik sigortalarının rasyonel, iyi işleyen, iyi denetlenen ve böylece uygar bir topluma yakışan bir düzeye getirmesi zorunluluğu vardır.

2.8. Genel Şartlar

AB sigorta genel Őartlarının düzenlenmesi ve onaylanması ile ilgili olarak tam bir serbestiye geçmiştir. Şirketler kendi genel Şartlarını çıkarabilme olanağına sahiptir. AB’de sigortacılığın içinde bulunduğu düzey, ürün farklılaştırmasını sağlayabilmek bakımından bunu mümkün kılmıştır.

Türkiye’de ise genel Şartlar yasa gereği Hazine Müsteşarlığı’nca onaylanmaktadır. Türkiye’de bu konuda kısa zamanda serbestiye geçecek koşullar bulunmadığını düşünmekteyiz. Zira Türkiye’de fiyatlandırma ancak bundan beş yıl önce serbest bırakılmış ve henüz sağlıklı bir fiyatlandırma düzenine geçilememiştir.

Türkiye’nin muhtemel bir AB üyeliğinde de genel Şartların serbestçe düzenlenmesi için bir geçiş dönemine ihtiyaç vardır ve bu konudaki eksikliklerin süratle giderilmesi gerekmektedir.

⁶⁷ TAŞDELEN. a.g.e. s.49

2.9. Teminat Blokajı

Türk mevzuatının AB mevzuatından farklılık gösterdiği önemli konulardan biri de teminat sistemidir. Türkiye’de sigorta şirketleri Hazine Müsteşarlığına teminat göstermek zorundadırlar. Teminatlar şirketin iflası halinde, iflas masasında münhasıran sigortalının alacağına tahsis edilirler.

AB’nde böyle bir teminat sistemi yoktur. Bunun yerine sigorta şirketlerinin, taahhütlerine karşılık asgari bir garanti fonuna sahip olmaları istenir. Garanti fonu, şirketlerin sürekli olarak belirli serbest ve likit aktiflere sahip olmaları demektir.

2.10. Sigorta Türleri

AB, turistik yardım, kredi ve kefalet gibi sigortalara ilişkin yönergeler çıkarmış, bunlar için branşlar teşkil etmiş ve belirli eşgüdüm düzenlemeleri öngörmüştür. Türkiye’de ise bu gibi konuların ne branşı, ne genel şartı ne de başka bir genel şarta bağlı uygulaması vardır. Ancak bu, mevzuat farklılığından daha çok uygulama farklılığını göstermektedir.

2.11. Yükümlülük Karşılama Yeterliliği

Yükümlülük karşılama yeterliliğine ilişkin AB ve Türk mevzuatı büyük ölçüde benzeşmektedir. Zira Türk mevzuatının kaynağı AB mevzuatıdır. Her iki mevzuat arasında bazı küçük farklılıklar mevcuttur. Bunların da zaman içinde giderilmesinde bir sorun bulunmamaktadır.

2.12. Teknik Karşılıklar, Yatırımların Sınırlandırılması

Türk mevzuatında teknik karşılıkların yatırılacağı varlıklara ilişkin doğrudan bir sınırlama yerine şirketlerin yatırım portföylerine ilişkin düzenleme yapılmıştır.

AB’nde teknik karşılıklarının yatırılacağı kıymetlerin ayrıntılı düzenlenmesine karşın Türkiye’de yatırım portföyünün düzenlenmesinin nedenleri;

- Yüksek enflasyon, vergi kanunlarındaki sınırlamalar ve şirketlerin teknik alt yapıları dikkate alındığında ayrılan teknik karşılıkların eksik olabileceği,

- Teminat sistemi nedeniyle şirketlerin yatırımlarına yönelik düzenlemelere daha az ihtiyaç duyulması olarak belirtilebilir.

3. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİNDE TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dünya prim üretimi sıralamasında, AB üyesi ülkeler dünya prim üretiminin % 26'sı kadar prim üretmişlerdir (bkz. Tablo 8). Türkiye'ninki ise % 0.57 dir. Toplam prim üretiminde Türkiye hemen hemen Yunanistan düzeyinde. Türkiye dünyada 41'ci, Yunanistan 39'ncü. Kişi başına prim üretiminde AB ortalaması 1.363 \$. Türkiyede'ki bu rakam 22.3 \$. Hayat sigortalarında ise AB ortalaması 587 \$, Türkiye 2.9 \$.

Tablo 8: 1995 Yılı Kişi Başına Düşen Prim

Ülkeler	Toplam	Ülkeler	Hayat Dışı	Ülkeler	Hayat
Hollanda	2,283,2	Lüksemburg	1,221,8	Fransa	1,434,5
Fransa	2,268,4	Almanya	1,136,1	Hollanda	1,214,3
Almanya	1,899,2	Hollanda	1,068,9	İngiltere	1,078,7
Lüksemburg	1,761,1	Danimarka	853,3	Danimarka	887,1
Danimarka	1,740,4	Fransa	833,9	Almanya	763,1
İngiltere	1,694,2	Belçika	695,8	İrlanda	756,1
İrlanda	1,341,2	İngiltere	615,5	Belçika	608,7
Belçika	1,304,5	İrlanda	585,1	Lüksemburg	539,3
İspanya	688,1	İtalya	425	İspanya	282,4
İtalya	674,4	İspanya	405,7	İtalya	249,4
Portekiz	529,7	Portekiz	300,2	Portekiz	229,5
Yunanistan	180,1	Yunanistan	92,1	Yunanistan	88
Türkiye	22,3	Türkiye	19,4	Türkiye	2,9

Kaynak: Sigortacı dergisi 1-15 Temmuz 1997 Yılı; 13 Sayı; 157 s.13

Tablo 9: 1995 Yılı Üretimini GSMH' da ki Payı

Ülkeler	Toplam	Ülkeler	Hayat Dışı	Ülkeler	Hayat
İngiltere	10,33	Hollanda	4,18	İngiltere	6,58
Hollanda	8,93	Almanya	3,84	Fransa	5,41
Fransa	8,55	İngiltere	3,75	Hollanda	4,75
İrlanda	7,76	İrlanda	3,39	İrlanda	4,37
Almanya	6,42	Fransa	3,14	Danimarka	2,68
Danimarka	5,25	Lüksemburg	3,13	Almanya	2,58
Portekiz	5,04	Portekiz	2,86	Belçika	2,29
Belçika	4,91	İspanya	2,84	Portekiz	2,18
İspanya	4,82	Belçika	2,62	İspanya	1,98
Lüksemburg	4,51	Danimarka	2,57	İtalya	1,42
İtalya	3,83	İtalya	2,41	Lüksemburg	1,38
Yunanistan	1,65	Yunanistan	0,84	Yunanistan	0,81
Türkiye	0,84	Türkiye	0,73	Türkiye	0,11

Kaynak: Sigortacı Dergisi 1-15 Temmuz 1997 Yılı: 13 Sayı: 157 s.13

Tablo 9'da da görüldüğü üzere Türkiye'de prim üretiminin milli gelire oranı 1.1, AB'de 6.2.1995 yılı sonu itibariyle dünya prim üretimi toplam 2.143.408 milyon \$'dır. Bunun 1.236.627 milyon \$'ını hayat sigortaları oluşturmaktadır. Türk Sigorta Sektörü 1995 yılında ürettiği 1.376.milyon \$ sigorta primi ile 78 ülke içerisinde 41'nci sıraya yükselmiştir. Kişi başına düşen sigorta prim üretiminde ise 22.3 \$ ile 61'nci sıradadır.⁶⁶

Sektör 1996 yılında gerçekleşen 62.3 trilyonluk hasarın 53.7 trilyon tl'sini ödemiştir. 1996 yılı sonu muallak hasar rakamı ise 16 Trilyon 896 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Sektörün prim-hasar oranı % 57'ye ulaşmıştır.⁶⁷

Bu rakamlar, sigortanın Türkiye'de henüz yeterince ilgi görmediğini göstermektedir. Bir kere, Diyanet İşlerinin sigortanın haram olduğu şeklindeki görüşü varlığını muhafaza ettiği için bir kısım insanlarımız sigortaya uzak durmaktadır. Halkımızda sigortacılık eğitimi kültürü yeterli değildir. Toplumsal anlayışlar

⁶⁶ Sigortacı Dergisi. Yıl. 13 Sayı:157. (1-15 Temmuz 1997). s.157

⁶⁷ Sigortacı Dergisi. Yıl:12 Sayı:149. (1-15 Mart 1997). s.14

gelenekler, sigortayı olmazsa olmaz bir ihtiyaca dönüştürmemiştir. Sigorta sektörü sürekli reel olarak büyürken ekonominin küçüldüğü 1994 yılında büyümenin fiyat artışlarının altında kalması, sigortadan kolay vazgeçildiğini göstermektedir.

Sektörde yeterince prim tahsilatı olamaması, pazarlama kanallarının sağlıklı işlememesi, ürünlerin çeşitlenmiş olması gibi piyasanın yapısı ile ilgili sorunlar vardır.

Şirketlerimizin asgari sermayesi henüz 500 milyar liraya çıkarılmıştır. Konservasyon oranları, % 56 düzeyinde. AB ülkelerinde ise % 85'lerden aşağı değil. Bu nedenle reasürans tekeli şekil değiştirerek sürüyor. Taksitlendirmeye ve acente komisyonlarına hala devlet müdahale ediyor. Şirketlerin hasar ödemeleri günler haftalar alıyor.

Sektördeki sigorta şirketlerinin gerçekleştirdiği prim üretimin % 50'ye yakını kasko ve trafik sigortalarından kaynaklanmaktadır. Bu branşı sırasıyla yangın, Hayat, Nakliyat, Sağlık, Mühendislik ve Zirai sigortalar oluşturmaktadır.

Sigorta sektörü ürünlerde çeşitlilik konusundaki arayışlarını sürdürmektedir. Böylece yelpazenin genişletilmesi ve rekabette yeni boyutlar oluşturulması hedeflenmektedir.⁷⁰

Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sorunlarımız büyük ölçüde yapısal. Yapısal sorunları çözmek için mevzuat değişiklikleri gerekli fakat yeterli değildir. Sigorta hukukumuzun Avrupa'dan alınmış olması, poliçelerin büyük ölçüde Avrupa piyasalarına uygunluğu, Avrupa reasürörleri ile sürekli işbirliği nedeniyle piyasalar arasında mevcut paralellik, avantajlarımızı teşkil etmektedir. Mevzuatın AB'ne uyumu konusunda AB mevzuatı doğrultusunda alınacak kararlar, himayeciliğin tedricen kaldırılması yolunda olacağından piyasa yapısını rasyonelleştirecektir. Sigortacılığımızın gelişmesi için asıl zor olan üç noktada başarılı olmamız gerekmektedir.

- Orta vadede ekonomik istikrar ve yeterli bir büyüme hızı sağlanması.
- Sigortacı ile sigortalı arasındaki uyuşmazlıkların çok kısa sürede çözülmesini

⁷⁰ *Capital Dergisi* . Yıl 4 Sayı:10. (Ekim 1996). s.142

mümkün kılan bir hukuk düzeni.

-Mevcut ve potansiyel sigortalıların sürekli ve yoğun bir çaba ile eğitilmesi ve aydınlatılması.⁶⁹

Sigortacılık kesimindeki gelişmelerin en önemlileri, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş bulunan 570 sayılı Kanun hükmünde kararname'nin yerine 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nu değiştiren 539 sayılı KHK'nin 22.06.1994'te ve Türk Ticaret Kanunu'nun sigortacılık kitabındaki üç maddeyi değiştiren 537 sayılı KHK'nin 15.07.1994'te yürürlüğe konulmuş olmasıdır. Bu iki KHK'nin sigortacılık sektörünün altyapısını düzenlemeyi amaçlayan yönlerini şöyle özetleyebiliriz:

1. Sigortacılık sektöründe korumacılığının kaldırılması politikası, Bu düzenlemeler ile tescil edilmiştir: 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 3379 sayılı yasa ile değişik şeklinde, sigorta tarifelerinin devlet tarafından tespit edilmesi esas alınmış, tarifelerinin serbest bırakılması adeta zoraki bir yetki olarak düzenlenmiştir.

1987'lere kadar, sektörün devlet korumacılığı olduğunu gösteren diğer unsurlar, piyasaya girişlerin önlenmesi, prim taksitlendirilmesi ile acenta komisyonlarının devlet tarafından düzenlenmesi olarak sıralanabilir.

2. KHK'ler, sektörde fon akımını yeniden düzenleyerek rasyonel kılmayı hedeflemektedir. Bu nedenle sigortacı-sigortalı, sigortacı-acente ve acente-sigortalı ilişkilerini yeni esaslara oturtmaktadır.

Bu sistem içinde poliçe düzenleme ve prim tahsil yetkisi verilen sigorta acentelerine ve bu yetkiyi devreden sigorta şirketlerine primlerin süratli toplanabilmesi için yükümlülükler getirilmekte, bu yükümlülüklere uymayan acenteleri sigorta şirketlerinin kontrol etmesi sağlanmaktadır.

TTK'nda yapılan değişikliklerle daha önceleri yaşanan tahsilat sorununa bir çözüm getirilerek sigorta şirketlerinin primlerini peşin ve zamanında tahsil etmesi

⁶⁹ Servet TAŞDELEN, *Türk Sigorta Sektörünün Avrupa Birliği Karşısındaki Durumu*, (İstanbul, İAV, 1995). s.54

toplamak suretiyle mali bünyelerini güçlü tutacak diğer taraftan da tazminatları zamanında ve tam olarak ödeyebileceklerdir.

3. Sigorta şirketlerinin Mali Bünyelerinin Güçlendirilmesi için Tedbirler Getirilmiştir: Gelişmeler, rekabet gücü yüksek, öz kaynağı güçlü, büyük şirketlerin varlığını gerektirmektedir. Bu nedenle şirketlerin öz kaynaklarının güçlendirilmesine yönelik tedbirler alınmıştır.

Öz kaynakların artırılması ve prim tahsilatındaki tıkanıklığın kaldırılması ile mali yapısı sağlamlaşacak sigorta şirketleri bütün gelişmiş ülkelerde olduğu gibi sermaye piyasalarında kurumsal yatırımcı olarak daha aktif rol oynayacaktır. Bu husus şirketlerin mali karlılığını arttıracak gibi, menkul kıymetler piyasamızda da olumlu gelişmelere sebep olacaktır.

4. Sigorta Portföyünün Geliştirilmesi Hedef Alınmıştır: Ferdi sigortaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının halkımızdaki sigorta bilincini arttıracak inancıyla öncelikle hayat ve sağlık sigortalarına özel bir önem atfedilmektedir. Hayat sigorta şirketleri daha geniş bir kitleye hizmet vererek, küçük tasarrufların birikmesi sonucu uzun vadeli fonlar yaratılacak ve sosyal güvence kapsamı genişleyecektir. Ayrıca, sağlık sigortalarının gelişmesi ve yaygınlaştırılması sigortanın daha elverişli koşullarda arzını mümkün kılarak özel sağlık hizmetlerinden daha geniş bir kitlenin yararlanabilmesini sağlayacaktır.

5. Sigortacılık Sektöründe İstihdam Edilen İnsan gücünün Nicelik ve Nitelik olarak Geliştirilmesi Amaçlanmıştır: Sigorta sektörünün vazgeçilmez unsuru olan insan gücünün niteliklerinin geliştirilmesi ve uzmanlaşmanın sağlanabilmesi için acente, broker, prodüktör, sigorta hasar eksperleri ve aktüer gibi mesleklerin faaliyetleri yeniden düzenlenmektedir. Sigorta sektörünün sahip olduğu potansiyelin harekete geçirilmesi, sigortalı olmak isteyenlere ihtiyaç duydukları uygun poliçelerin sunulabilmesi, ürün çeşitliliğinin artırılması ancak sigorta araçlarının niteliğini ve etkinliğini arttırmakla mümkündür. 539 sayılı KHK ile sigortacılığın gelişmesinde önemli ölçüde katkıları olan sigorta ve reasürans brokerleri hakkında gerekli yasal çerçeve çizilmiş ve bu meslek grubunun faaliyetlerinin yönetmelikle düzenleneceği hükme bağlanmıştır.

6. Muhasebe Standartlarının Geliştirilmesi ile İlgili Düzenlemeler Yapılmıştır: Daha önce genelge ve yönetmelikle yürürlüğe konulan tek düzen hesap planı, KHK'de düzenlenmiştir. Böylece, kamuya açık tabloların bilanço tekniğine uygun ve yeknesak bir şekilde düzenlenebilmesi için gerekli hukuki çatı oluşturulmuştur. Ayrıca kamuya açıklanan bilanço ile kar zarar cetvelinin bağımsız denetçilerle incelenerek onaylanması ile ilgili ilkeler KHK'da yer almış sigortalının korunması açısından bu konuda yasal düzenlemenin ilk adımı atılmıştır.

Toplumsal değişikliklere ve gelişmelere paralel olarak, gittikçe artan ve çeşitlenen riskler karşısında ortaya çıkan birtakım olumsuz yöndeki ekonomik sonuçlardan bireyleri korumak amacıyla bu riskleri teminat altına alacak yeni sigorta türleri için yeni genel şartların hazırlanması gerekmektedir.⁷²

4. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM GEREKSİNİMLERİ

AB hukukundaki düzenlemelerde sigortacılık faaliyetleri bankacılık ve menkul değerler kurumlarıyla birlikte hizmetler sektörü çatısı altında ele alınmaktadır. Roma anlaşmasının 52-66. maddeleri kuruluş, yerleşme ve faaliyette bulunma hakkının, sigorta sektörü açısından üye ülkelerin farklı hukuksal düzenlemeleri arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi ve koordinasyonun sağlanmasından sonra geçerli olacağını öngörmüştür. Avrupa Adalet Divanı da 4 Aralık 1986 tarihli kararında sigorta sektöründe hizmet serbestisinin uygulanabilmesi için belirli bir derece koordinasyon ve uyumun sağlanmasının kamu yararı ve tüketicinin korunması açısından olmazsa olmaz koşul olduğunu vurgulamıştır.

Topluluk sigorta ortak pazarının oluşturulması için üye ülkeler arasında gerekli eşgüdümün sağlanmasına ilişkin yönergeler üç grup halinde yayınlanmıştır. 25 Şubat 1964'te çıkan 64/225 sayılı yönerge, reasürans ve retrosesyon alanında hizmet verme özgürlüğünü getirmiş ve kısıtlamaları kaldırmıştır.

Birinci Koordinasyon Yönergeleri ile ;

- 24 Temmuz 1973 tarihinde, Topluluk üyesi ülkelerde Hayat dışı sigorta

⁷² TAŞDELEN. a.g.e. ss.109-113

branşlarında sigortacılık yapmak için gerekli kuruluş ve faaliyet izinleri düzenlenerek, gerekli yasal mevzuat ve uygulamalar koordine edilmiştir.

- 13 Aralık 1976'da acenteler ve sigorta brokerlerinin kuruluş ve faaliyette bulunmalarına ilişkin düzenlemelerin daha da liberalleştirilmesi konusunda ulusal düzenlemeler arasında uyum sağlanmıştır.
- 30 Mayıs 1978'de Topluluk içerisinde koasürans işlemlerine ilişkin yasa, düzenleme ve idari koşulların koordinasyonu gerçekleştirilmiştir.
- 5 Mart 1979'da Topluluk üyelerinde hayat sigortası branşında şirket kurmak ve faaliyette bulunmak konusunda ulusal hukuk, düzenleme ve idari izinlere ilişkin eşgüdüm sağlanmıştır.⁷³

İkinci Koordinasyon Yönergeleri İle;

- 22 Haziran 1988'de, 1973'deki yönerge tashih edilerek hayat dışı branşlarda kuruluş ve hizmette bulunma özgürlüğünün daha etkin uygulanmasına ilişkin hukuki koordinasyon geliştirilmiş, büyük rizikolar-sıradan rizikolar ayrımı yapılarak, Avrupa Topluluğunun herhangi bir ülkesinde faaliyette bulunan şirkete, hayat dışı branşlarda ve genellikle endüstri şirketleri bazında akdedilen büyük rizikolu poliçeleri, diğer topluluk üyesi ülkelerde şube açmaksızın satma imkanı sağlamıştır.
- 8 Kasım 1990 tarihinde, hayat branşında sigortacılık faaliyetlerinin özgürleştirilmesine ilişkin hukuki koordinasyon, 1979 yılında çıkartılan yönergedeki düzenlemenin daha ilerisine götürülmüş, bireysel ve grup hayat sigortaları taahhütleri düzenlenerek, sigortalılar aldıkları insiyatife göre ayrıma tabi tutulmuş, hayat dışı branşlarda özellikle motorlu taşıt sorumluluk sigortası alanında ulusal düzenlemeler arasında uyumun sağlanmasına çalışılmıştır.

⁷³ ERGENEKON. a.g.e. s.56

19 Aralık 1991 tarihinde sigortacılık alanında yıllık bilanço ve konsalide blanço standartları düzenlenmiştir.

- Acentelerin görev ve sorumlulukları koordine edilmiştir.
- 1987-1990 yılları arasında çeşitli tarihlerde, yasal sorumluluk sigortası düzenlemeleri, hayat sigortalarına ilişkin düzenlemeler ve hayat dışı sigorta faaliyetlerine ilişkin düzenlemeler konusunda koordinasyon yönergeleri yayınlanmıştır.

Üçüncü Koordinasyon Yönergeleri İle;

- 18 Haziran 1992 tarihinde,Topluluğun herhangi bir ülkesinde faaliyet gösteren sigorta şirketlerine diğer üye ülkelerde faaliyet gösterme ve gerek büyük rizikolar ölçeğindeki poliçeleri, gerekse sıradan riskleri içeren sigorta poliçelerini satma izni vermektedir. Temel hedefi liberalleşmenin artırılması olan üçüncü grup yönergelerde tarifeler ve poliçe genel şartları üzerindeki kontrol ve onay mekanizmaları kaldırılmaktadır. Sigortacılık alanında libelleşme, rekabetin artmasına yol açacak,artan rekabet ise poliçe fiyatlarının piyasa koşullarında rasyonel seviyede belirlenmesini sağlayacaktır. Riyazi ihtiyatlar, prensip olarak poliçe bazında hesaplanacak, sigorta şirketleri henüz gerçekleşmemiş karlarını bilançolarına yansıtamiyacak ve temettü olarak dağıtamıyacaklardır.

Avrupa Birliği'nin sigortacılık faaliyetleri halen Üçüncü Koordinasyon Yönergeleri ile düzenlenmektedir. Diğer taraftan Avrupa Birliği'nde sigorta hizmetlerinin sınırlar ötesi bir düzeyde yapılabilmesinin önündeki son engel de hizmetlerin serbest dolaşımı ilkesinin uygulamaya konulmasıyla birlikte ortadan kalkmıştır. Avrupa'da sınır aşırı faaliyet gösteren sigorta şirketleri arasında mukayese yapmanın zorlaşması,uluslararası denetim firmalarının önemini ve fonksiyonunu artıracaktır.⁷⁴

⁷⁴ ERGENEKON. a.g.e. s.51.

ABD ve Japonya'dan sonra dünya sigortacılığının en önde gelen ülkeleri olan Avrupa Birliği'ne üye ülkeler, banka, sigorta ve menkul kıymetleri aynı çatı altında gerçekleştiren evrensel bankacılık ilkesi çerçevesinde gelişmiş sistem ve teknikler uygulamaktadırlar. Üçüncü Koordinasyon Yönergelerinin hedeflediği liberal topluluk sigorta ortak pazarı gerçekleştirildiğinde, artan rekabet ve rasyonellik sayesinde dünya sigortacılık pazarında Avrupa'nın göreceli gücü artacak, Avrupalı tüketici daha düşük maliyetlerle daha geniş seçeneklere sahip olacaktır.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında Gümrük Birliğinin kurulmasına ilişkin olarak 6 Mart 1995 tarihinde Ortaklık Komisyonu tarafından alınan karar, her ne kadar sadece malların serbest dolaşımına ilişkin olsa da sigortacılık sektörü açısından önemli bir gelişme teşkil etmektedir. 1963 tarihli Ankara Anlaşması'ndan itibaren, Avrupa'daki ekonomik entegrasyon çabalarına tam üye olarak katılma kararlılığı taşıyan Türkiye, Gümrük Birliğini nihai bir statü olarak değil, tam üyelik yolunda geçici bir aşama olarak görmektedir.

Dış politika öncelikleri arasında Avrupa Birliği'ne tam üye olmayı birinci sıraya yerleştiren Türkiye, bu hedefi göz önünde bulundurarak ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, askeri, hukuki, alanlarda Avrupa Birliği'nde sağlanan entegrasyon seviyesine yaklaşmak zorundadır. Bu bağlamda ele alındığında, son yıllarda Türk sigorta sektörünün liberalize edilmesi yönünde yapılan ve hala sürdürülmekte olan yasal değişiklikler sonucunda ulusal mevzuat ile Avrupa Birliği'ndeki uygulamalar arasında paralelliğin büyük ölçüde sağlanmış olduğu görülmektedir.

Tam üyelikle ilgili olsun olmasın, Avrupa Birliği'ndeki liberal sigorta pazarına paralel düzenlemelere kavuşmak Türk sigortacılığının rekabet koşullarında çalışmaya yöneltecek ve rasyonelliği arttıracaktır.

Bu süreç içerisinde Türk sigortacılığının karşılaşacağı gelişmeler teknik açıdan olumlu ve olumsuz olarak iki grupta değerlendirilebilir. Olumlu olabilecek teknik gelişmelerden başlıcalarını şu şekilde sıralamak mümkündür.

Avrupa'da halen uygulanmakta olan birtakım sigorta türleri Türkiye'de de uygulanmaya başladığı zaman, günlük hayatta sigortalanabilir risklerin daha büyük bir bölümü sigorta poliçesi kapsamına girecektir. Ayrıca uluslararası taşımacılık, endüstri

sigortaları, büyük montanlı hayat sigortaları, yatırım sigortaları, mali sorumluluk sigortaları, kar kaybı sigortası ve hukuki korunma sigortası gibi Avrupa'da yaygın olarak kullanılıp, Türkiye'de henüz yerleşmemiş sigortalarda artış beklenmektedir. Yeni sigorta türlerinin yanı sıra, sosyal bir misyon taşıyan zorunlu sigortaların sayısında da artış olması muhtemeldir.

Sigorta primlerinin tahsilatı ve hasar ödemelerinde Avrupa Birliği'nde kullanılan tekniklerin Türkiye'de de uygulanmasıyla, sigortalıların prim ödemeleri kolaylaşacak, hasar halinde zararlar daha süratli tazmin edilecek, sigortacı-sigortalı ilişkileri iyileşecektir. Artan rekabet nedeniyle sigorta sektörünün reklam ve tanıtıma daha fazla ağırlık vermesiyle birlikte, sigorta kavramı toplumda daha da tanınıp yaygınlaşacak ve yerleşecektir.

Diğer taraftan, Türk sigorta sektörünün karşılaşacağı teknik yönden olumsuz birtakım gelişmeler de bulunmaktadır. Prim üretimi, fon yönetimi ve istihdam açılarından sigorta sektörünün ekonomi içerisinde önemli bir yer kapladığı Avrupa Birliği'nde sigorta şirketlerinin büyük ölçekli, güçlü yapısı tam rekabet koşullarında Türk şirketlerini ciddi şekilde etkileyecektir.

Minimum teknik kar-yüksek mali karlılıkla faaliyet gösteren Avrupa firmaları, mali yönden daha güçlü olduklarından dolayı yerli şirketlerinkinden daha cazip poliçe teklifleri sunabileceklerdir.

Türk ya da Türkiye'de kurulmuş sigorta şirketlerine sigorta yaptırma öncülüğü veren, hayat sigortalarına vergi indirimini sağlayan teşviklerin gümrük duvarlarıyla birlikte kaldırılması Türk sigorta şirketlerini önemli avantajlardan yoksun bırakacaktır. Ayrıca teminatların ülke içerisinde tutulması yönünde uygulanan blokajın, şirketlerin konservasyon, yurtiçi saklama ve yurtiçi reasürans kapasitelerinin artırılması yönündeki politikalardan vazgeçilmesi halinde, üretilen primler yurtiçinde birikerek ekonomiye katkıda bulunmak yerine, Avrupa başkentlerindeki yabancı şirket merkezlerine gidecektir.

Teknik düzeyde malların serbest dolaşımını öngören Gümrük Birliği'nin ekonomik ve ticari hayatta yol açacağı canlılığın, sigorta prim üretimini doğrudan etkilemesi beklenmektedir. Sigortacılık faaliyetleri, ticari faaliyetlerin bir türevi

olduğuna göre, sigortalanabilir mal ve hizmetlerdeki artış sigorta sektörüne de bir hareket getirerek şirketlerin poliçe satışlarında artışa yol açacaktır.⁷⁵

⁷⁵ ERGENEKON. a.g.e. s.49-54

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sigorta sektörünün ekonomik gelişmenin lokomotifi olduğu noktasından hareketle, bir ülkenin gelişmişlik düzeyini tespit edebilmek ya da gelecekte göstereceği trendi tahmin edebilmek için, sigortacılık faaliyetlerinin ulaştığı seviyeyi referans almak yanlış olmayacaktır. Bireysel ya da işletme bazında “mikro” düzeyde fonksiyonlarını yerine getirirken, ülke ekonomisine itici bir güç sağlayarak ulusal gelişmeyi motive eden sigorta sektörü, önemli bir tasarruf birikimi sağlamak suretiyle, sosyo-ekonomik çöküntü ve kayıpları azaltmakta, vergiye kaynak oluşturmada, genel refah düzeyini yükseltmekte ve uluslararası ekonomik ilişkilerle ticareti arttırmaktadır. Sigortacılığın en etkin fonksiyonu, fon yaratmak ve yaratılan fonları çeşitli yatırım enstrümanları vasıtası ile ekonomiye kazandırmaktır. Sigorta sektörünün yarattığı fonlar, sigortalının gönüllü tasarruflarıyla yaratılmakta, toplanan primler mali kesime aktarılarak rasyonel alanlarda yatırımlara yönlendirilmektedir.

Türkiye’de reasürans tekeli vardır. Sigorta şirketleri konservasyonunda kalan miktarları belirledikten sonra, tekel devrini yaparlar. Milli reasürans tekeli şirketlerin reasürans plasmanında ve işlemlerinde zorlayıcı etki yapmaktadır.

Enflasyon nedeniyle TL’nin, yabancı paralar karşısında sürekli değer kaybetmesi yurt dışından iş kabulünü engellemektedir.

Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısıyla mevcut sigorta potansiyeline bakıldığında halen kullanılacak potansiyelin % 10’unun kullanıldığı görülmektedir. Sigorta hizmeti geniş tabanlı halk kesimine yeterince anlatılamamıştır. Sigorta şirketleri ferdi sigortalardan çok ticari ve endüstriyel portföylere yönelmişlerdir.

Sigorta sektörümüz büyük ölçüde sanayi ve ticarete bağımlıdır. Asıl yapmamız gereken ise sigortacılığı tabana yaymaktır. Bunda halkın gelir düzeyinin düşüklüğü ve prim tarifelerinin bu gelire göre yüksek kalmasının da etkisi vardır.

Türk sigortacılığı için gelecekte en önemli konu ferdi sigortalıyı arttırmak yani sigortayı tabana yaymak olacaktır.

İslamiyet aslında sadece bir din değil sosyal ve siyasal bir düzendir. Dolayısıyla dini faktörler hala sigortacılığı olumsuz etkileyen faktörlerin arasında yer almaktadır.

Kişi başına gelir düzeyi düşüktür. Bu yüzden halk için, mütevazı primlerle gerçekleştirilebilecek bazı sigorta türleri bile lüks sayılmaktadır.

Türkiye’de sigortanın iktisadi anlamı ve fonksiyonu yeteri kadar anlaşılamadığı için sigortaya lüks ve pahalı bir hizmet gözüyle bakılmıştır. Sigortanın bir masraf kapısı, gereksiz bir harcama şeklinde kabul edilmesi de aynı düşüncenin bir başka belirtisi olarak kabul edilebilir.

Fiyat artışları sigortacı bakımından çeşitli sakıncalar yaratmaktadır. Tahsilat gecikmeli olarak yapılmaktadır. Prim tarifeleri sürekli değiştirilmediği halde işletme giderleri sürekli artmaktadır. Enflasyonist ortam sigortacının, sigorta şirketlerinin mali yapısını zayıflatmak da karlılığı azaltmaktadır.

Sigorta şirketleri olaya sadece karlılık açısından bakmışlar, tanıtım ve reklama önem vermemişlerdir. Sektörün eğitim ve araştırma- geliştirme çalışmaları yetersizdir. İdari organizasyonda boşluklar vardır.

Meslekle ilgili olmayan kişilere ve kuruluşlara rastgele acentelik verilmiştir. Eksperlerle sigortacılar arasında sorunlar vardır. Sigorta poliçeleri ortalama bir insanın anlamayacağı kadar karışık ve okunmayacak şekilde hazırlanmıştır.

Devlet sigortacılığı bir gelir kaynağı olarak görmektedir. Sigorta işlemleri vergicilik açısından rahatça kavranılabilen bir alan olmuştur. Mali açıdan sigorta sektörünün bir gelir kaynağı şeklinde görülmesi ve değerlendirilmesi gelişme halindeki bu sektörü olumsuz yönde etkilemiştir. Sigorta şirketleri ağır bir vergi yükü altındadır.

Sigorta şirketi sahibi olan bankaların sigortacılığın ilk dönemlerinde olumlu katkıları olmuştur. Bunlar sigortanın tanıtımına yönelik faaliyette bulunmuşlardır. Verdikleri kredi karşılığı sigorta yaptırmayı mecbur tutarak sigorta satışına katkı sağlamışlardır. Ancak bu durumun acenteler açısından haksız rekabet yarattığı düşüncesi piyasada hakimdir.

Birkaç istisna dışında dünyada bütün ülkelerde bankaların sigorta şirketlerindeki pay sahipliğine sınırlar konulmuş, bankaların sigorta acenteliği yapmaları yasaklanmıştır. Bu ülkelerde her iki sektör birbirlerinden bağımsız şekilde kendi ihtisas

alanlarında faaliyetlerini sürdürmektedir.

Sigortacılığın gelişmemesinde dağıtım kanalını oluşturan acentelerin de hataları vardır. Acentelerin % 95'inden fazlası sigortacılığı ek iş olarak yaptıklarından, teknik bir meslek olan ve beceri, eğitim ve ihtisas gerektiren sigortacılık mesleğine yeterince eğilememişlerdir.

Bilinçsiz ve yetiştirilmemiş prodüktör ve acentelerin kamu ile ilişkilerindeki bilinçsiz, gerçek dışı beyanları, sonucu düşünmeden poliçe satma eğiliminde olmaları sigorta sektörü için olumsuzluklardan biridir.

İdeal olan sigorta acentelerinin başka iş yapmadan sadece sigorta işleri yapmalarıdır.

Sigortacılık bankacılığa göre daha teknik, daha karmaşık ve uzmanlık isteyen bir çalışma alanıdır. Bu dalda çalışacak kişilerin gerçekten iyi eğitilmeleri ve yetiştirilmeleri gerekir. Bunun için sigorta eğitimine ağırlık verilmelidir.

Sigorta sektöründe eğitim denildiği zaman;

İstihsal organları ve satış elamanlarının eğitimi, eksperlerin eğitimi, personelin eğitimi, düşünülebilir.

Gerek sigorta şirketleri gerek reasürans şirketleri ülke çapında dışa kapalı biçimde çalışmaktadır. Oysa bankacılıkta olduğu gibi dışa açılmaları ve dövizle prim sağlamaları gerekmektedir.

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığınca yapılan düzenlemeyle Sigorta ve Reasürans Şirketleri, Borsa 1. ve 2. pazarlarında işlem gören her türlü menkul kıymete bakanlıktan izin almadan yatırım yapabilmektedir.

Türkiye'de sigortacılığın geliştirilmesi adına yapılan en önemli gelişme Sigorta Murakabe Yasasının uygulanmasında Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'ndan Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına yetki devri gerçekleştirilmesidir. Bunun anlamı şudur: yönetim, sigortacılığı artık normal ticari işletmelerden farklı bir şekilde ele almakta, sorunlarına ve gelişmesine özel şekilde özen gösterme kararındadır.

Yapılan yeniliklerden en önemlisi, şirketlerin mali bünyelerinin güçlendirilmesini öngören hükümlerdir. Sigorta şirketlerinin asgari sermaye miktarı

arttırılmıştır. Sigortacılık hasar ödemeyle sonuçlandığından güçlü olmayan sigorta şirketi hasarı ödeyemeyecektir. Dolayısıyla sektöre olan güven zedelenecektir. Bu yüzden bu kararlarla sektörde güçlü şirketlerin kalarak; sektöre olan güvenin korunması ve geliştirilmesi sağlanacaktır. Bu demektir ki sigorta şirketleri 1998 yılından itibaren güçlü bir sermaye yapısına ulaşabilmek için şirket birleşmeleri veya şirket evliliklerini tercih edeceklerdir. Böylece sektördeki olumsuz rekabet şartları iyileştirilecek, zararına fiyat vermeye son verilecektir. Şirketler mevcut pazara saldırmak yerine yeni ürün geliştirerek ve sigortalanmamış kesime yönelik hizmet vererek pazar payını ve üretimini arttıracaklardır.

1998 Nisan'ından itibaren acente komisyonlarının serbest bırakılması gündemdedir. Bu uygulama ile kalite artacaktır. Acente hasar/prim ilişkisine göre fiyatlar belirlenebilecektir. Komisyonların serbest bırakılması sigorta şirketleri ile yüklü portföye sahip acenteler arasında yoğun bir transfer ortamı yaratacaktır. Dolayısıyla hizmet ön plana çıkacaktır.

Karayolları Trafik Kanunu hükümleri dahilinde yapılmakta olan Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası başka bir deyişle Trafik Sigortasının teminat ve primlerinde artışlar yapılarak Türk Sigortacılığının gelişmesi doğrultusunda önemli bir adım atılmıştır.

Sigorta şirketlerinin mali yapılarının güçlendirilmesi çabaları sonucu daha fazla konservasyon (saklama payı) daha fazla iç kapasite, daha süratli hasar ödemeleri ve vaatleri yerine getirme, daha fazla mali gelir ve sonuçta daha itibarlı bir sigorta sektörü yaratılmış olacaktır.

Sektörde gelişen bilinçlenme, şirketlerin yeni ürün arayışına girerek pazarı genişletme, ürün geliştirme çalışmaları yaparak hizmet rekabetine girme ve devlet desteğiyle kanun ve yönetmeliklerde yapılan düzenlemelerle Avrupa Birliği ülkeleri sigortacılığına uyum çabaları Türk Sigortacılığı adına ümit verici gelişmelerdir.

Bugün sigorta sektörünün gelişmeye başlamasında sigorta şirketlerinin her geçen gün seri bir şekilde hasar ödemesi de rol oynamaktadır. Şirketler hasarları ödemede artık daha dikkatli davranmaktadır. Böylece sigorta sektörüne olan güven artacaktır. Hasar ödemeleri sigortanın zaruretini ortaya koyan, sektör hakkındaki menfi düşünceleri yok eden önemli bir unsurdur.

Sigorta şirketlerinin mali karları genellikle yetersizdir. Teknik karlar sayesinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Avrupa Birliği ülkelerinde sigorta şirketleri teknik olarak marjinal karlarla çalışmakta bunun yanında sermaye piyasasındaki yatırımlarıyla önemli karlar elde etmektedirler. Türkiye’de ise sigorta şirketleri yatırımlarının % 43 civarında önemli bir kısmını gayrimenkule yatırmakta, geriye kalan kısmını ise menkul kıymetlere tahsis etmektedir. Bu durum mali karların çok yetersiz düzeyde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Oysa kaynakların menkul değerlere yatırılması hem sigortacılığın hemde sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Türkiye’de kişi başına prim Avrupa Birliği ile karşılaştırıldığında arada büyük fark olduğu görülmektedir (Tablo 4). Görülüyor ki Türk Sigorta sektöründe Türk Ekonomisinin geleceği açısından kullanılmayan büyük bir potansiyel mevcuttur. Türkiye gibi enflasyonun yüksek ve fon kaynaklarının kıt olduğu bir ülkede ekonominin geleceği ve istikrarı açısından sigorta sektörünün geliştirilmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Sektörde eksikliği hissedilen bir diğer konu ise sektörün gelişmesinin takip edileceği istatiki verilere ulaşılmasının zorluğudur. Şirketler arasında güvenilir bir bilgi akışının olmayışı, şirketlerin rakamsal verilerini açıklamaktan kaçınmaları, bu bilgilerin bir kaynakta toplanıp analiz edilmesi şansını vermemektedir. Bu ise sektörün durumunun ve Avrupa Birliği ülkeleri karşısındaki durumunun tespitini güçleştirir ve sektörün gelişmesi doğrultusunda yol gösterici özelliğini yitirir.

Sektördeki olumlu gelişmelere bakıldığında; ülkemiz son 15 yılda ekonomik olarak % 5 civarında büyüme gösterirken, sigortacılığımız ortalama % 15’lik büyüme göstermiştir.

Toplam kalite anlayışı şirketlerimizde önem kazanmaktadır. Koşulsuz müşteri memnuniyeti, hatasız hizmet gibi söylemler, fiyat, hasar, tahsilat konularının önüne geçmekte, **SİGORTACILIK HİZMETTİR** tanımı, sağlam temeline kalite kazanımıyla kavuşmaktadır.

Reklam ve tanıtıma ayrılan bütçelerin yetersizliğine rağmen, sektör sesini duyurmada eskisine göre çok karlı görülmekte ve bu alanda başarılı eylemleri gerçekleştirmektedir.

Hayat ve sağlık branşlarındaki ürün geliştirme beceri ve başarısı, pazar

araştırması ve minimum maliyet esaslarıyla birleşince, uygun olanın kazanacağı, hata yapanın cezasını çekeceği ekonomik sonucun yaşanmasına doğru hızla yol almaktadır.

Şirketlerimiz iç eğitime önem vermeye başlamıştır. Hizmette kalite yarışı, bir kaos görünümündeki tarifesizliğin çaresi olarak gelişmektedir. Şirketlerimizin personel kalitesi eskisiyle karşılaştırılmayacak kadar yükseltilmiştir. 7000'e yakın çalışanın yarısı yükseköğretim mezunu, yarısı da lise mezunu genç insanlardan oluşmaktadır.

Sigortacılık gelecek vadeden bir sektördür. Türkiye'de gerekli teşvik ve tedbirler alındığı takdirde Avrupa Birliği ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de sigorta sektörü gelişerek ekonomideki etkin rolünü gerçekleştirebilecektir.

Bunu teminen Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin 1996 yılı faaliyet raporundan alınan her fırsatta dile getirilen sorunların en önemlilerini şu şekilde özetleyebiliriz;

1-Sigorta ve reasürans şirketlerinin çalışmalarını düzenlemek, tüketici menfaatlerini daha iyi koruyabilmek ve uygulamada görülen aksaklıkları gidermek üzere senelerden beri üzerinde durulan Sigorta Denetim Kanunu yasallaşmamıştır. Sektörün daha uzun süre güçlü bir yasal düzenlemeden mahrum kalmaması için Sigorta Denetim Kanununun bir an önce yasallaşması şarttır.

2-Deprem afetinin ülkemiz için büyük bir tehlike oluşturduğu bilinen bir husustur. Şiddetli bir depremin nüfus yoğunluğunun ve sınai kuruluş sayısının fazla olduğu bir bölgede meydana gelmesi halinde sigorta şirketlerinin doğacak zararı karşılamakta güçlük çekecekleri aşikardır. Bu nedenle bir an önce Devletin de bu konuda katkısını sağlamak üzere Deprem Fonu Yasa Tasarısının kanunlaşması gerekmektedir.

3-Ülkemizin büyük bir kısmının depreme müsait olması, son yıllarda yaşanan Erzincan, Dinar, Adana deprem felaketleri, deprem sigortalarının önemini gündeme getirmiş ve bir deprem felaketine karşı daha hazırlıklı olmak gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle 7397 sayılı kanunla " Sigorta ve reasürans şirketleri deprem teminatı karşılığı aldıkları ve kendi saklama paylarında kalan primlerle bu primlerin net gelirlerini on beş yıl süre ile "Deprem Hasar Karşılığı olarak ayırmak zorundadırlar" hükmü getirilmiştir.

Karşılık hesabında tutulacak fon'un Kurumlar vergisi ve Banka Sigorta Muameleleri vergisinden muaf tutulması muhtemel bir deprem felaketi zararının

karşılanmasında etkili olacak ve biriken fonların yatırıldığı sektörlerin gelişmesine yardımcı olacaktır.,

4-Yangın Sigorta Muamele Vergisi Belediyelere verilmek üzere, prim üzerinden hesaplanıp, müşteriden tahsil edilmektedir. Şirket lehine tahsil edilmeyen bu para bu kez, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununa göre vergilendirilmekte ve böylece verginin vergisi alınmaktadır. Bu uygulamanın ve sadece yangın sigortası yapanlardan alınan bu adaletsiz sistemin bir an önce düzeltilmesi gerekir.

5-Devlet tahvili, Hazine bonusu, Gelir ortaklığı senetlerinin gelirlerinin BSMV'ye tabi tutulmasının nedeni, BSMV'nin mevzuunu belirleyen 28.'ci maddenin birinci bendindeki "Banka ve Sigorta şirketlerinin, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun, nakden ve hesaben aldıkları paralar" şeklindeki katı ifadelerdir.

Oysa bu senetlerin gelirlerinin bir gider vergisi olan BSMV'ye tabi tutulması gider vergilerinin esprisine uymamaktadır. Zira gider vergileri harcamalardan alınan bir vergi olup, Maliye'ye yatırılırlar.

Banka ve Sigorta şirketlerinin, bu senetlerin gelirlerini elde etmelerinde ise böyle bir olay yoktur. Sisteme ters bu durumun düzeltilmesi için yapılacak olan şey, devlet kağıtlarının faiz olsun, alım-satım ya da repo geliri olsun tümünün BSMV'den istisna edilmesidir.

6- Damga Vergisi Kanununun 9. maddesinde Sigorta şirketlerinin yaptıkları işlemlerde damga vergisinden istisna olacağı konular belirtilmiş, ancak bu istisnalara sigorta teklif namelerinin yazılması gözden kaçmıştır.

Sigortacılığın yayılması ve dolayısıyla bu yolla fon birikiminden sağlanacak gelir ve fayda, teklif namelerden alınacak damga vergisi gelirini karşılayacaktır. Ayrıca teklif namelerin vergilendirilmesi halinde, gerçekleşmeyen ve iptal edilen işlemlerden haksız olarak vergi alınmış olmaktadır. Bu nedenle bu konuda istisna hükmünün getirilmesi uygun olacaktır.

7-492 sayılı Harçlar Kanununun Mükerrer 138. maddesine göre her takvim yılı başından geçerli olmak üzere Sigorta şirketlerinden kuruluş izin belgeleri harcı alınmaktadır. Her yıl için alınan bu harçlar sigorta şirketlerine büyük mali yük getirmekte ve harç

şirketin mali bünyesine göre alındığından hakkaniyet ilkesine ters düşmektedir. Bu harcın bir defaya mahsus alınması uygun olacaktır.

8-Hayat sigortalarının sosyal güvenlik sistemine ek olarak isteğe bağlı bir güvence görüşü ile desteklenmesi halinde kurulacak emeklilik fonları sosyal hizmet açısından olduğu kadar fon birikimi açısından da topluma ve ekonomiye çok yararlı bir gelecek güvencesi sağlayacaktır. Bu nedenle sigorta şirketlerinin fonları kurmalarına izin verilmeli, fonlar desteklenmeli, sosyal güvenlik kuruluşlarına sağlanan vergi istisnası ve muafiyetler, fonu işletenlere ve fona iştirak edenlere de sağlanmalıdır.

9- Hayat sigortalılarına yapılacak aylık ve toptan ödemelerin gelir vergisine tabi tutulmaması gerekmektedir. Gelir vergisinin kişinin gerçek ve safi gelirinden alındığı, geri verilen primin ise bir gelir olmadığı ve bu nedenle vergiye matrah teşkil edemeyeceği unutulmamalıdır.

10-Hayat sigortası tazminatlarından veraset ve intikal vergisi alınmamalıdır. Bu uygulamanın sektörü ve makro düzeyde tasarruf eğilimini olumsuz etkilediği açıktır.

11-Satış elemanlarının gelirlerinin vergilendirilmesi konusu, sigorta şirketlerinin senelerden beri üzerinde durdukları bir sorun olmuş ve gerek sigorta şirketlerinde gerek şirketlerin acentalarında çalışan satış elemanlarının vergi durumlarının açıklığa kavuşmamış olması, sigorta prim üretimini etkileyen ve aynı zamanda vergi kaybına yol açan bir husus olarak ortaya çıkmaktadır.

12-İşverenlerin personelleri için sosyal güvenlik primlerine ek olarak ve destek amacı ile ödedikleri can sigortaları primlerinin ticari kazanç açısından gider yazılması uygulamada tereddüt yarattığından konuya açıklık getirilmesi gerekmektedir.

13-Sigorta yaptırmak bir eğitim ve kültür birikimidir. Özel sigorta bilincinin gelişmemiş olması, sigorta eğitiminin yetersizliği sigortacılığında yeterince gelişmemesine neden olmaktadır. Bunu gidermek üzere ilkokullardan başlayarak öğrencilere sigorta bilinci aşılmalı ve her düzeyde temel sigorta eğitimine yer verilmeli ve sigorta sistemi, Devlet politikası içine alınmalıdır.

Türkiye’de sigorta hizmet kalitesinin yükseltilmesi için; ürün çeşitlemesi, otomasyon, pazarlama ağlarının iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması, ciddi tanıtım ve reklam çalışmalarının yapılması gerekecektir. TS ISO 9004-2 Temmuz 1992 nolu

“Kalite Yönetimi ve Sistem Elemanları -Kısım 2- Hizmetler için klavuz”da belirtilen ISO 9000 kalite standartlarına uygun, hizmet sunulması gerekecektir. Ayrıca;

-Sistemin bir parçası olan acentelerin yapılarının düzenlenmesi,

-Gelişen Teknolojik araçlardan yararlanılması

-Fon yönetim tekniklerinin geliştirilmesi

-Çalışanların eğitimine gerekli önem verilmesi ve yetenekli gençlerin sektöre ilgileri çekilerek, sektöre kazandırılması gerekir.

-Kronik enflasyon sorununun çözülmesi gerekir. Enflasyona karşı, poliçe sahiplerini koruyucu yöntemler geliştirilmeli ve yasalara geçirilmelidir.

-Türkiye’deki yabancı sermaye mevzuatına göre, ülkemize gelecek yabancı sermaye için bir kısıtlama mevcut değildir. Ancak yabancı sermaye girişi çeşitli nedenlerden dolayı yetersizdir. Önümüzdeki yıllarda siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanması ile, yabancı sermaye girişinde artış olabilecektir. Bu da sigortacılığın gelişimine oldukça yardımcı olacaktır.

Türkiye’de sözleşme hukukunda ve poliçe ile ilgili düzenlemelerde, poliçe sahiplerini koruyucu düzenlemelere gerek vardır. Poliçe sahiplerinin güvence altına alınabilmesi için, tüketicinin korunmasıyla ilgili yasalar çıkarılmalı ve SMK’unda bu konuda düzenlemeler yapılmalıdır.

Avrupa Birliğine uyumda tüm sigorta branşları, özellikle hayat dışı branşlar çoğaltılmalı, pazara yeni hizmetlerle girilerek pazardaki pay genişletilmelidir. Sigortacılık bilincinin yerleştirilmesi, sigorta işletmelerinin öz kaynaklarının kuvvetlendirilmesi ve kronik enflasyonun aşağıya çekilmesi gibi önlemlerle Avrupa Birliği’ne uyum kolaylaşabilir.

İşletmelerin faaliyetleri sırasında tesisle yükümlü tutuldukları prim/özkaynak oranı, Avrupa Birliği’ndeki orandan fazladır. Bu oranın daha aşağı çekilmesi gerekir. Ayrıca, Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde büyük risklerinde belirlenmesi gerekir.

Avrupa Birliği’ne uygulanan hizmet serbestisine, uyum sağlanmalıdır. Reasüransa devredilecek miktarlarla ilgili düzenlenmenin, yeniden yapılması gerekir. Türkiye’de çeşitli devrelerde (DPT), Avrupa Birliği’ne üye olmak için sigortacılık

konusundaki kısıtlamaların ve koruyucu tedbirlerin kaldırılması gerektiği savunulmaktadır. Bu savda, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olması durumunda, sigorta işlemlerinin, hizmet serbestisinden yararlanarak, yabancılara, ülkede yerleşik olma şartı aranmaksızın hizmet sunabileceklerdir. Bunun içinde, Birlik kurallarına göre sigortacılık düzenlemelerinin yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği ile entegrasyon durumunda, Avrupa Birliği kökenli sigorta işletmeleri için Türkiye cazip hale gelecektir. Ancak Türkiye'de vadeli prim ödemesi, bu işletmeler için bir dezavantaj olacaktır.

SMK'nun 22. maddesinde, "Türkiye'de yerleşik kişiler Türkiye'deki tüm sigortalarını, Türkiye'de faaliyette bulunan ruhsatlı şirketlerine Türkiye'de yaptırabilirler" denilmektedir. Bununla birlikte, bankacılıkta belirlenecek esaslara göre, ihracat ve ithalat konusu olan malların taşınma sigortaları, yabancı kredi ile satın alma ve finansal kiralama yoluyla alınan uçak, helikopter, gemi sigortaları, seyahat edenlerin yurtdışı sorumluluk sigortaları yabancı ülkelerde yaptırılabilir. Avrupa Birliği ile uyumda, bu kuralların hizmet serbestisi hükümlerine göre daha da serbestleştirilmesi gerekecektir.

Sektörün daha rekabetçi, esnek bir yapıya kavuşturulması, benzer sigortacılık tekniklerinin kullanılıyor olması, Avrupa Birliği'ne uyumu kolaylaştıracaktır. Bunların yanı sıra Gümrük Birliği için, sigorta işletmelerinin gerek teknik, gerekse mali yapılarının güçlendirilmesi ve bu entegrasyona uyumdan karlı çıkacak şekilde hazırlanması gerekecektir.

Avrupa Birliği şirketleriyle ortaklıklar ve birleşmeler yoluyla, uyum süreci hızlandırılabilirken, yeni sigortacılık teknikleri Türkiye'ye getirilebilir ve bu şekilde sigortacılığın gelişmesine katkıda bulunulabilir.

KAYNAKLAR

AKAT, İlker. *Türkiye’de Teknik ve Ekonomik Veçheleri İle Reasürans*, İzmir Ticaret Odası Yayın No: 86, 1965.

ALTOP, Atilla. *Sigorta Hukuku*, İ.Ü. Hukuk Fakültesi, 1995.

AVCI, Adnan. *Özel Sigorta Kanunları Uygulaması ve Mevzuatı*, İstanbul: Melissa Matbaacılık, 1997.

BAŞAR, Ahmet Hamdi. *Türk Sigortacılığında Yeni Gelişmeler*, İstanbul: İAV, 1994.

BOZER, Ali. *Sigorta Hukuku*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Ens. Yayın No: 137, Olgaç Matbaası, 1981.

DUMAN, Şebnem. *Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar*, İstanbul: Bilar A.Ş., 1990

ELBEYLİ, M. Ünsal. *Sigorta ve Sigorta Pazarlaması*, İstanbul: Sigorta Dergisi Yayınları 2 , 1996

ERGENEKON, Çağatay. *Sigorta Sektörü*, İMKB Sektör Araştırmaları Serisi No:5, 1995.

GEDİZ, Ergin. *İngiltere’de Temel Reasürans Kavramları ve Uygulamaları Hakkında Rehber Bilgiler.*, İstanbul: TSEV Yayın No: 8, 1995.

GÜNEŞ, Serdar. “Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri”. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.

HIGGS, Malcolm. *Sigorta İşletmelerinde Yönetim Prensipleri ve Uygulamaları*, Çeviren: Ergin Gediz. İstanbul: TSEV Yayın No: 17, 1995.

KARABULUT, Muhittin. *Sigorta Pazarlaması ve Pazarın Geliştirilmesi*, İTO Yayını, 1986.

----- *Sigorta Pazarlaması*, İstanbul: Yön Ajans, 1988.

KARAYALÇIN, Yaşar. *Risk-Sigorta-Risk Yönetimi*, Ankara: Olgaç Matbaası, 1984.

KOCAMAN, Vildan. *Türk Sigorta Sektörünün Avrupa Birliği Karşısındaki Durumu*, İstanbul: İAV 1995.

METEZADE, Zihni. *Türk Sigortacılığında Yeni Gelişmeler*, İstanbul: İAV, 1994.

NOMER, Cahit. *Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans*, İstanbul: 1977.

ÖZCAN, Hakan. "Türk Sigorta Sektöründe Dinin Etkisi". *Sigortacı Dergisi*, Sayı: 166, Yıl: 13, 16-30 Kasım 1997.

PEKİNER, Kamuran. *Sigorta İşletmeciliği Prensipler-Hesap Bünyesi*, İ.Ü. Yayınları No: 1904, İşletme Fakültesi Yayın No: 24, Sermet Matbaası, 1974.

SAĞLAM, Necdet *Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve AB Uyum*, Eskişehir, Etam A.Ş., 1996

SERĞİCİ, Erdoğan. "Enflasyon ve Sigorta". *Sigorta Dünyası Dergisi*, Sayı: 439, 31 Mart-29 Nisan 1997.

TAŞDELEN, Servet. *Türk Sigorta Sektörünün Avrupa Birliği Karşısındaki Durumu*, İstanbul: İAV, 1995.

YALÇIN, Barbaros. *Türk Sigortacılığında Yeni Gelişmeler*, İstanbul: İAV 1994.

YAZICI, Selamet. "Avrupa Topluluğunda Sigortacılık Alanında Geliştirilen Uyum Çalışmaları ve Ortak Pazar Hedefleri". *Hazine ve Dış Ticaret Dergisi*, 1993.

YOLAÇ, Gökhan. *Sigorta Sektörünün Ekonomik Gücü ve Türkiye*, İstanbul: 1990.

Capital Dergisi. Yıl: 4, Sayı:10. Ekim 1996.

Hürriyet. 20 Şubat 1998.

Milliyet. "Sigorta Dinen Caiz Mi?". 6 Ocak 1998.

-----3 Şubat 1998.

Sigortacı Dergisi. Yıl: 12, Sayı: 149, 1-15 Mart 1997

----- Yıl: 13, Sayı: 157, 1-15 Temmuz 1997

Sigorta Dünyası Dergisi. Sayı: 439

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği. *"Insurance In Turkey"*. İstanbul, Hilal Matbaacılık A.Ş. Temmuz 1993.

İktisadi Araştırmalar Vakfı. *Türk Sigorta Sektörünün Son On Yılı*. İstanbul 1996

Toprak Sigorta Faaliyet Raporu 1997